ASKERÎ TARİH DİZİSİ

OSPREY

BALKAN HARPLERİ'NDE ORDULAR 1912-13

Philip S. Jowett

İllüstrasyonlar: Stephen Walsh

Çeviren: Emir Yener

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kültür Yayınları

PHILIP S. JOWETT
1961'de Leeds'de doğdu. Ömrü boyunca askerî tarih ile ilgilendi ve Osprey yayınları için pek çok kitap yazdı. Rugby fanatiği ve amatör bir şecere araştırmacısı olan Philip eşiyle birlikte Lincolnshire'da yaşamaktadır.

STEPHEN WALSH
Kuzeydoğu Galler Enstitüsü'nde sanat eğitimi almıştır ve 1988'den beri profesyonel bir ressam olarak kariyerine devam etmektedir. *Settlers of Catan* da dahil pek çok kitabı resimlemiştir. Osprey yayınları için gerçekleştirdiği projelerin konuları Otterburn Muharebesi'nden 1937-49 arasındaki Çin ordusuna ve İkinci Dünya Savaşı'na kadar uzanan çok geniş bir yelpazede yer almaktadır.

Genel Yayın : 2529

Philip S. Jowett
İllüstrasyonlar: Stephen Walsh

BALKAN HARPLERİ'NDE ORDULAR 1912-13

Çeviren: Emir Yener

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

OSPREY ASKERÎ TARİH DİZİSİ

PHILIP S. JOWETT
STEPHEN WALSH
BALKAN HARPLERİ'NDE ORDULAR
1912-13

ÖZGÜN ADI
ARMIES OF THE BALKAN WARS 1912-13
MEN-AT-ARMS 466
OSPREY PUBLISHING, 2011

ÇEVİREN
EMİR YENER

Sertifika No: 11213

EDİTÖR
ALİ BERKTAY

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ - DİZİN
ERKAN IRMAK

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

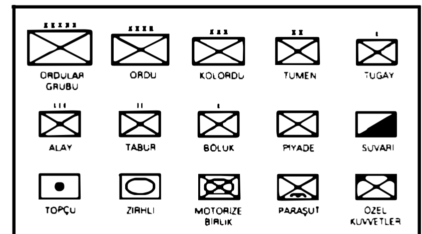
1. BASIM: MAYIS 2012

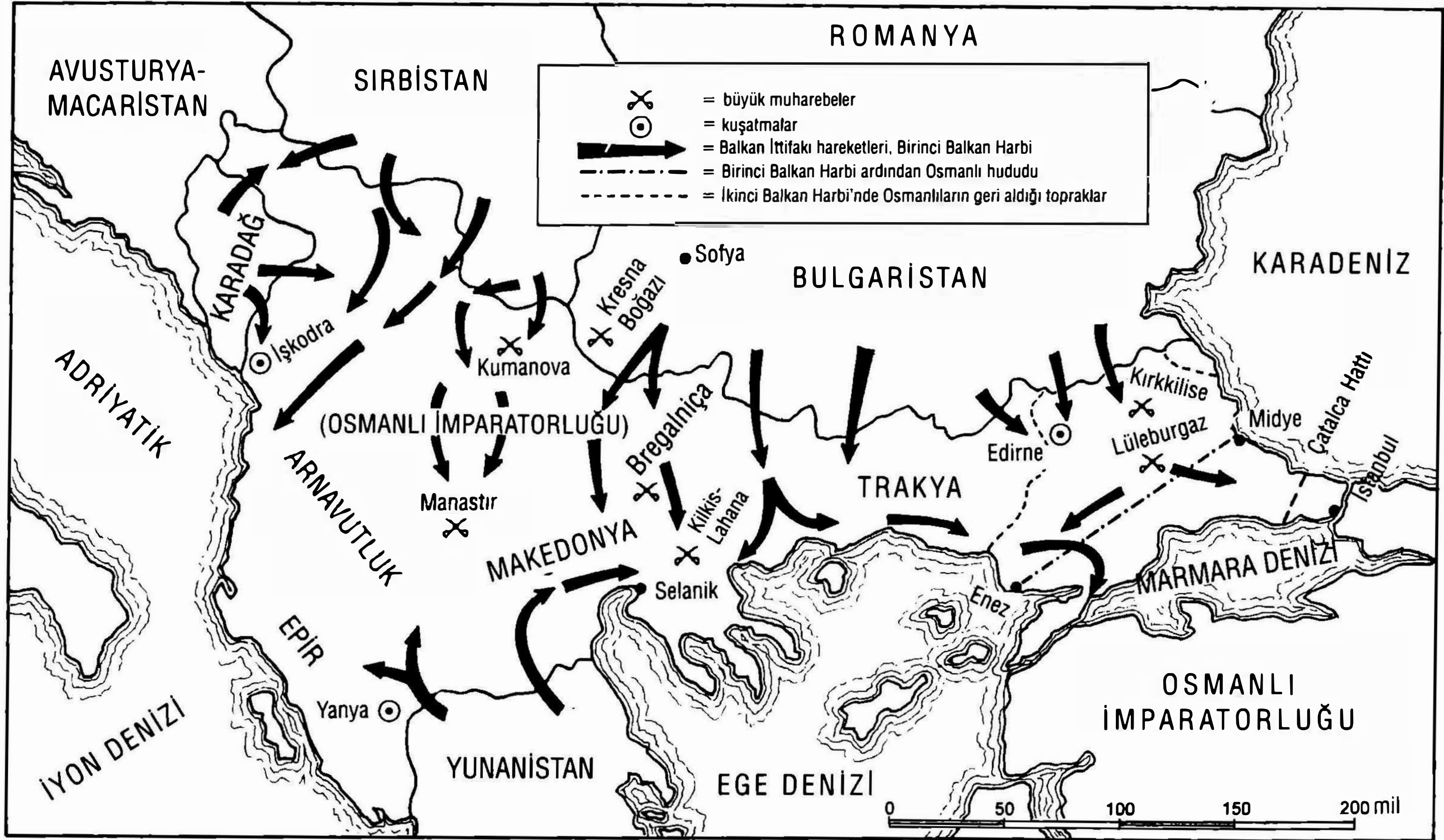
ISBN 978-605-360-592-8

BASKI
LDEN MEDYA MATBAACILIK VE TİCARET A.Ş.
100. YIL MH. MAS-SİT 1. CAD. NO: 88
BAĞCILAR İSTANBUL
(0212) 629 00 24
Sertifika No: 12358

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK, NO: 2/4
BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel: (0212) 252 39 91
Fax: (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

İÇİNDEKİLER

ROMANYA
AVUSTURYA-MACARİSTAN
SIRBİSTAN
= büyük muharebeler
= kuşatmalar
= Balkan İttifakı hareketleri, Birinci Balkan Harbi
= Birinci Balkan Harbi ardından Osmanlı hududu
= İkinci Balkan Harbi'nde Osmanlıların geri aldığı topraklar
KARADAĞ
Sofya
BULGARİSTAN
KARADENİZ
Kresna Boğazı
İşkodra
Kumanova
ADRİYATİK
(OSMANLI İMPARATORLUĞU)
Bregalniça
Kırkkilise
Midye
Çatalca Hattı
Edirne
Lüleburgaz
İstanbul
ARNAVUTLUK
Manastır
Kilkis-Lahana
TRAKYA
MAKEDONYA
Selanik
Enez
MARMARA DENİZİ
EPİR
Yanya
OSMANLI İMPARATORLUĞU
İYON DENİZİ
YUNANİSTAN
EGE DENİZİ
0 50 100 150 200 mil

GİRİŞ

Tarihçiler 1912-13 senelerinde vuku bulan iki Balkan Harbini sıklıkla Birinci Dünya Harbi'nin "önsözü" olarak tasvir etmişlerdir. Nitekim Büyük Harp'i ateşleyen kıvılcım, 1912-13'te Sırbistan'ın kazandığı galibiyetlerin közleri arasından çıktığından, Balkan Harpleri bazılarının nazarında 1914 Ağustos'unda Düvel-i Muazzama'yı yutan çatışmaların açılış salvosu sayılmıştır.

Balkan bölgesi 1912 itibarıyla Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan, Romanya ve Karadağ hükümran devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa eyaletleri arasında taksim olunmuştu. Balkan milletlerinin 19. yüzyıl boyunca teker teker Türk yönetiminden ayrılıp bağımsızlıklarını kazanmaları Osmanlı İmparatorluğu'na Avrupa'daki çoğu toprağını kaybettirmişti, ama 1912'ye gelindiğinde halen doğrudan İstanbul'dan yönetilen geniş bir arazi mevcuttu. Osmanlıların Avrupa eyaletleri Yunanlardan, Bulgarlardan, Sırplardan, Arnavutlardan ve başka milletlerden bir karışımla meskûn bulunuyordu; bazıları da adeta dağınık cemaatlerden müteşekkil etnik-dinî bir yapboz halindeydi. Bu topraklarda yaşayan ve Türk olmayan pek çok halk, anavatan olarak gördükleri ülkelerle birleşmek istiyordu, ama Osmanlı tebaası olarak kalmaktan memnun, geniş bir Müslüman ahali de mevcuttu.

Osmanlı İmparatorluğu'na karşı bir harp için senelerden beri hazırlanan hükümran Balkan devletleri silahlı kuvvetlerini de buna göre teşkil etmişlerdi. İtalyanların Eylül 1911'de Trablusgarp'ı işgali sonrasında Osmanlı ordusu Kuzey Afrika ve On İki Ada'da bir harbe çekilince, Balkanlıların planları yeni bir ivme kazandı. Trablusgarp harekâtı Türkler nazarında pek öncelik taşımamakla beraber yine de bir miktar askeri ve en iyi bazı subayları meşgul

İki Bulgar *Opalçenİye* gönüllüsü 1912'de yoldaşlarıyla beraber harekete hazırlanıyor. Soldaki adam coşkun kalabalıktan atılan çiçeklerle süslediği ziyadesiyle abartılı bir kalpak giymiş. Yoldaşı ise daha alışıldık tipte, metal rozetli bir astragan şapka takıyor. Arka planda ise kasket ve fötr şapka takan diğerleri görülüyor. Kırklı yaşlardaki bu milisler, Bulgar ordusu depolarının ayırabildiği teçhizat haricinde kendi kıyafetlerini getirmek durumundaydılar.

etmişti. Bu dikkat dağılması Balkan milletlerinin önderlerini Türk-İtalyan Harbi sonuçlanmadan evvel harekete geçmek için teşvik etti.

Birinci Balkan Harbi (Ekim 1912-Mayıs 1913) özetle, Balkan İttifakı –Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ– orduları ile Avrupa'daki Osmanlı orduları arasında geçen bir mücadeleydi. Balkan İttifakı'nın amacı Osmanlıların Balkan eyaletlerini "hürriyete kavuşturmak" (daha doğrusu paylaşmak) ve kendi millî hudutlarına katmaktı. Bu harp Osmanlı ordularının mağlubiyeti ile bitti, ama eski müttefikler birbirlerine düşünce barış kısa sürdü. İkinci Balkan Harbi (Haziran-Temmuz 1913), Bulgarların birinci harbi sona erdiren barış antlaşmasından bir şey kazanamadıklarını düşünmeleri neticesinde patlak verdi. Bulgarlar ilk başta muzaffer olsalar bile kısa süre içinde ricat etmek zorunda kaldılar. Bu sırada, Birinci Balkan Harbi esnasında tarafsız kalan güçlü Romanya devleti Bulgaristan'ın meşguliyetini fırsat bilerek uzun zamandır üzerinde hak iddia ettiği bir kısım Bulgar toprağını ele geçirdi. Mağlup Osmanlı İmparatorluğu da fırsattan faydalanıp Doğu Trakya ile Edirne kalesini geri alarak Bulgarların yarasına tuz bastı.

ÖNEMLİ OLAYLARIN KRONOLOJİSİ

BİRİNCİ BALKAN HARBİ, 1912-13

(Birinci Balkan Harbi'ndeki akıl karıştırıcı askerî vaziyeti basitleştirmek üzere harekâtlar burada *Batı Cephesi* = Makedonya ve Arnavutluk ile *Doğu Cephesi* = Trakya arasında taksim edilmişlerdir.)

1912

13 Mart

Bulgaristan ve Sırbistan Osmanlı egemenliğindeki Makedonya'yı ikiye bölmek üzere gizli bir antlaşma yaparlar; üçüncü bir bölgenin kaderi ise Rus hükümetinin rızasıyla belirlenecektir.

Mayıs

Bulgaristan ile Yunanistan bir ittifak akdederler. Karadağ'ın da diğer üç devlet ile anlaşmaya varmasıyla "Balkan İttifakı" kurulmuş olur.

Eylül

Avrupa'daki Osmanlı orduları ayın 24'ünde, Bulgar ordusu 25'inde, Yunan ordusu ise 30'unda seferber edilir.

8 Ekim

Batı Cephesi Karadağ Osmanlı İmparatorluğu'na harp ilan eder ve birlikleri Kuzey Arnavutluk'u istilaya girişir.

8 Ekim 1912-23 Nisan 1913

Batı Cephesi İşkodra kuşatması: Kuzey Arnavutluk'u ele geçiren Karadağlılar bu Osmanlı kalesini kuşatırlar.

16 Ekim

Batı Cephesi Sırp kuvvetleri Kosova'yı istila ederler.

(**18 Ekim** Lozan Antlaşması Türk-İtalyan Harbi'ni geniş ölçüde İtalya lehine bitirir)

18 Ekim

Doğu Cephesi Bulgaristan Osmanlı İmparatorluğu'na harp ilan eder ve üç Bulgar ordusu hududu geçerek Trakya'ya girer. Bulgar İkinci Ordusu 50.000 mevcutlu bir garnizonun müdafaa ettiği Edirne kalesini kuşatır.

Balkan Harplerine "Hıristiyanların Türk boyunduruğundan kurtuluş mücadelesi" olarak bakmak fazla basite kaçmak olur. Avrupa'daki Osmanlı vilayetlerinin pek çok sakini Müslümandı ve bazı Hıristiyan cemaatler Ortodoks kilisesinin farklı yorumlarını takip eden milletlerin hâkimiyetine girmek istemiyorlardı. Selanikli gönüllülerin bu komutanı haki yünden iyi dikilmiş bir üniforma ve kırmızı fes ile poz vermektedir. Müslüman gönüllüler sık sık –tıpkı buradaki fişek kutusu ile kutunun kayışında görüldüğü üzere– ay-yıldız alametini takarlardı. Bir gayrinizamî asker için iyi silahlı olan bu adam, 1890 Model (M1890) Türk Mauser'i ve beş fişekli destelerden müteşekkil iki bağ cephaneyi haizdir.

7. (Rila) Piyade Tümeni'nden Bulgar askerleri, şehrin 8 Kasım 1912'de Yunanların eline düşmesinden bir gün sonra girdikleri Selanik'te resmî geçitte. Tüm askerler taba rengi üniforma, mevi şeritli kasket ve köylü tozlukları ile çarık giymekteler. Zabitler (ortada ve sağda) değişik tonlardaki gri-haki üniforma, sırmalı apolet ve yüksek konçlu çizme giyiyorlar.

18 Ekim

Batı Cephesi Yunan ordusu hududu geçerek Osmanlı kuvvetlerini mağlup eder. 90.000 mevcutlu Birinci ve Üçüncü Bulgar Orduları 36 millik bir cephe boyunca Doğu Trakya'daki esas Osmanlı ordusuna hücum ederler. Osmanlıların kesin neticeli **Kırkkilise** Muharebesi'nde mağlup olarak geri çekilmeleri sonucunda, Edirne tecrit olur. Artık Osmanlı payitahtı ile Bulgarlar arasındaki tek engel, İstanbul'a yaklaşık 30 km mesafedeki Çatalca savunma hatlarıdır.

23 Ekim

Batı Cephesi Osmanlı birlikleri ilerleyen Yunanlar karşısında Manastır'ın kuzeyine ricat ederler.

23-24 Ekim

Makedonya'nın hâkimiyeti için belirleyici muharebe. 130.000 mevcutlu Birinci Sırp Ordusu ile bunun yarı mevcudu kuvvetindeki (ancak her iki ordu da top ve makineli tüfek bakımından denktir) Osmanlı Vardar Ordusu arasında **Kumanova**'da yaşanır. Hücuma geçen Osmanlılar Sırpları gafil avlamaya muvaffak olamazlar. Yenilen Osmanlılar 12.000 ölü ve yaralı zayiat verip 98 sahra topu kaybederek Güney Makedonya'ya çekilirler.

24 Ekim

Batı Cephesi Karadağ ve Sırp orduları Plevne'de temas kurarlar; kalan Osmanlı askerleri ise Avusturya-Macaristan topraklarına iltica eder ve orada enterne edilirler.

29 Ekim - 2 Kasım

Doğu Cephesi Trakya'da yapılan **Lüleburgaz (Pınarhisar)** Muharebesi, iştirak eden 130.000 Osmanlı ve 110.000 Bulgar askeriyle, Fransa-Prusya Harbi'nden beri Avrupa'da yaşanmış en büyük çarpışmadır. Zorlu bir muharebe neticesinde Osmanlılar 22.000 zayiat vererek geri çekilirler; Bulgarlar ise 2.534'ü ölü olmak üzere 20.162 asker kaybetmişlerdir.

3 Kasım

Doğu Cephesi Trakya'daki Osmanlı Doğu Ordusu İstanbul yolu üzerindeki Çatalca savunma hatları ardına çekilir.

9 Kasım

Batı Cephesi Yunan 7. Tümeni Selanik'e girerek 27.000 Osmanlı askerini esir alır. Birkaç saat sonra Bulgar müttefikleri gelir ve iki ordu arasındaki ilk gerginlikler yaşanır.

16-19 Kasım

Batı Cephesi 108.000 mevcutlu Birinci Sırp Ordusu Vardar Ordusu'nun 39.000 mevcutlu kalıntısını **Manastır** Muharebesi'nde mağlup eder. Osmanlılar 3.000 ölü ve yaralı ile 5.600 esir zayiat verirler; 5.000 redif askeri ise firar eder. Sırp zaferi Makedonya'da herhangi bir Osmanlı direnişine dair tüm ümitleri söndürür.

Kasım

Batı Cephesi Toplam 30.000 mevcutlu üç Sırp tümeni İşkodra'yı kuşatan Karadağlıları takviye etmek üzere gönderilir; zira buradaki Osmanlı garnizonunun mevcudu 5.000 Arnavut gönüllünün de katılımıyla 29.000'e çıktığı için, Karadağ kuvvetleriyle arasında pek az bir sayı farkı kalmıştır.

"Topçu Yüzbaşı Konstantin Mazarkis'in izci birliği" ibaresi düşülmüş bu fotoğraf, Yunan ordusundaki geniş üniforma yelpazesini gösteriyor. Askerlerin çoğu haki M1908 üniforma ile kep giyiyorlar, ama bazıları da (örneğin önde sağda) Efzunlara has *farizan* fesi ile *doulama* (dolama) ceketi giyiyor. Diğer üniformalar arasında ağacın altındaki zabitin giydiği beyaz renkli M1868 ıskarta yazlık üniforma ile önde soldaki çavuşun üstünde görülen M1897 lacivert kışlık üniforma görülüyor.

Başında şemsiperli M1910 kasketi olduğu halde bir Efzun erbaş ile beraber fotoğraflanmış bu Yunan çocuk-asker, birçok yiğitliğinden dolayı terfi ettirilip bir Mannlicher tüfeği ile ödüllendirilen Gerasimos Raptopulos'tur. Yunan ordusuna katılmak üzere gönüllü olduğunda henüz 12 yaşında bulunan Reptopulos, On Sekizinci Piyade Alayı'na verilmişti. Anlatıldığına göre, İkinci Balkan Harbi'nde esir olduğunda, başındaki üç Bulgar nöbetçiyi öldürerek kaçmaya muvaffak olmuştu. 28 Ağustos 1913'te Yunan askerî tarihindeki en genç erbaş sıfatıyla onbaşılığa terfi ettirildi.

17-18 Kasım

Doğu Cephesi Çatalca hatlarını savunan 90.000 Osmanlı askerine vakitsiz bir hücum düzenleyen Bulgarlar ağır zayiat verirler.

17 Aralık 1912 - 13 Ocak 1913

Birine Düvel-i Muazzama'nın, diğerine ise muharip Balkan devletlerinin katıldığı Londra'daki iki ayrı barış konferansı aynı anda toplanır.

Osmanlı murahhasları ilk başta düşman taleplerine direnirler, ama sonunda Edirne'nin kaybına cevaz vermek zorunda kalırlar.

1913

23 Ocak

Milliyetçi İttihat ve Terakki Cemiyeti İstanbul'da hükümeti ele geçirir[1] ve barış koşullarını derhal reddeder. Londra Konferansı dağılır.

3 Şubat

Harp tekrar başlar.

6 Mart

Batı Cephesi Yunan kuvvetleri Epir'deki önemli bir Osmanlı kalesi olan Yanya'yı ele geçirir; 30.000 Türk askerini esir ve 200 topu da ganimet alırlar. Bu zafer Yunanlara ordularının büyük kısmını Makedonya'ya kaydırma fırsatını verir.

11 Mart

Doğu Cephesi Bulgar kuvvetleri Edirne'ye hücuma başlarlar.

15-21 Mart

Batı Cephesi Yunanlar pek çok Güney Arnavutluk kasabasını ele geçirerek ihtilaflı "Güney Epir"in fethini tamamlarlar.

26 Mart

Doğu Cephesi Sırp birliklerinin de yardımıyla, Bulgarlar şiddetli çarpışmaların ardından Edirne'yi ele geçirir. 9.500 asker zayiatına mukabil 60.000 Türk askeri esir almışlardır.

10 Nisan

Batı Cephesi Düvel-i Muazzama İşkodra'yı "bağımsız" bir Arnavutluk'a vermeyi kararlaştırdıkları için, Karadağ kuşatmasına son vermeye zorlamak üzere donanmalarını göndererek Karadağ-Arnavutluk sahilini abluka altına alırlar.

14 Mayıs

Batı Cephesi Karadağ askerleri istemeye istemeye İşkodra etrafındaki hatlarını tahliye ederler; şehir Avrupa devletlerinin uluslararası denetimi altına girer.

30 Mayıs

Londra Antlaşması'nın imzalanmasıyla Birinci Balkan Harbi sona erer. Buna göre Osmanlılar Midye-Enez Hattı'nın batısındaki Rumeli topraklarını ve Girit'i kaybederler (Rodos ile On İki Ada'yı ise zaten İtalya'ya kaptırmışlardır).

---

1 Babıâli baskını.

Arnavutluk'a istiklal verilmiştir, ama beş büyük Avrupa devletinin himayesinde kalacaktır. Birinci Balkan Harbi'nde zayiat ağırdır: Osmanlıların kayıpları, 50.000 ölü, 100.000 yaralı ve 115.000 esirdir. Yunanlar 2.360 ölü ve 23.502 yaralı, Bulgarlar 14.000 ölü ve 50.000 yaralı, Sırplar ise 5.000 ölü ve 18.000 yaralı zayiat vermişlerdir. Karadağ'ın kayıpları ise küçük nüfusuna oranla özellikle ağırdır: Sadece 40.000 mevcutlu ordunun %22'sini, tüm nüfusun ise %4'ünü teşkil eden 2.836 ölü ile 6.602 yaralı vardır.

İKİNCİ BALKAN HARBİ, 1913

Bulgaristan'ın Türklerden aldığı ganimetten memnun kalmaması eski müttefikleri Yunanistan ve Sırbistan ile yeni bir savaşı neredeyse kaçınılmaz kılmıştı. Bulgaristan'ın esas harp hedefi tüm Makedonya'yı ele geçirmekti. Danışmanlarının uyarılarına rağmen Bulgar Çarı Ferdinand ordularına Makedonya'daki Sırp ve Yunan kuvvetlerine hücum etmelerini emretti. Aynı esnada, birinci harpte tarafsız kalan Romanya yeni bir harp durumunda kenarda beklemeyeceğine dair Çar Ferdinand'ı uyardı. Karadağ Sırp müttefiklerini destekleyeceğini ilan etti ve Yunanistan ile Sırbistan 1 Haziran'da müşterek bir savunma antlaşması imzaladılar.

30 Haziran

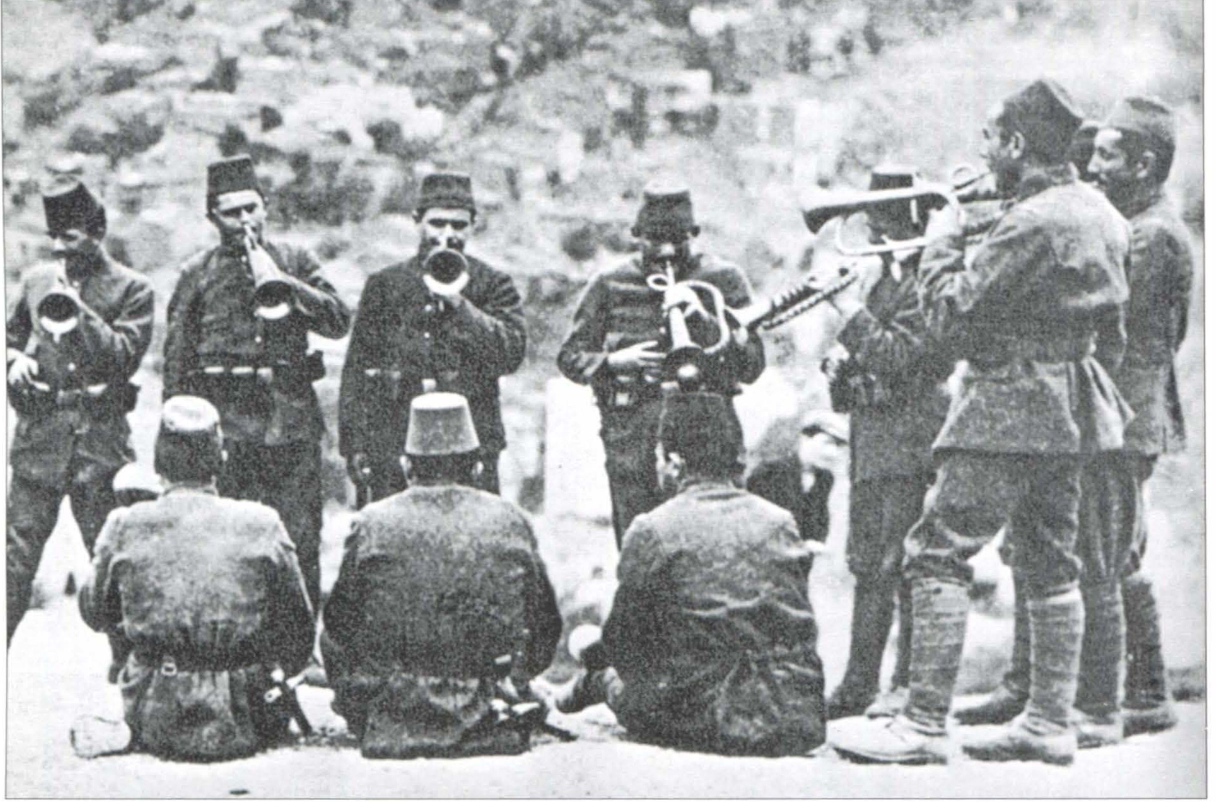
Bulgarların 360.000 mevcutlu beş orduyu harekete geçirmesiyle harp başladı. Makedonya'da ise karşılarında 121.000 mevcutlu dokuz Yunan tümeni ile 300.000 mevcutlu Birinci, İkinci ve Üçüncü Sırp Orduları beklemekteydi.

30 Haziran-4 Temmuz

80.000 ila 108.000 arasında bir mevcudu olan İkinci Bulgar Ordusu (komutanı ise 20.000'i acemi olmak üzere, sadece 36.000 askerin mevcut olduğunu iddia etmiştir) 177.860 mevcutlu Yunan ordusu karşısında **Kilkis-Lahanas** Hattı'nı müdafaa eder. İki tarafın da elinde 175'er sahra topu mevcuttur ki, Bulgarlar ganimet aldıkları Osmanlı toplarından çokça istifade etmektedirler. Hücum eden Yunanlar 8.000 zayiata mukabil 6.000 Bulgar askerini öldürür, 6.000'ini esir alır ve 130 düşman topuyla beraber savunma hattını zaptederler.

Askerleri dinlenirken Osmanlı zabitleri istişare ediyor. Fotoğraftaki orijinal ibare olan "1912-13'te cephede Türk askerleri" tam tarih yahut mevkie dair bir ipucu vermemektedir. Görünen tüm askerler 1909 öncesi lacivert üniformayı giydiğinden fotoğraf ya harpten önce yahut harbin ilk günlerinde çekilmiş olmalıdır. Dört zabitten ikisinin omzundaki dikey apoletler yaya jandarmalardan olduklarını düşündürmektedir. Çatılmış silahlar 7.65 mm M1890 Türk Mauser'leridir.

Osmanlı borazancıları talimde. Haki renk M1909 üniforma, yün dolak ve ordu malı postal giyiyor, Alman modeli kemer ve kütüklük takıyorlar. Kısa fesleri, eski kırmızı tip ile yeni haki modellerin bir karışımıdır.

30 Haziran-8 Temmuz
Kısa süre önce seferber edilen kötü teçhizatlı Dördüncü Bulgar Ordusu ile Birinci Sırp Ordusu arasında **Bregalniça Nehri** Muharebesi vuku bulur. Baştaki Bulgar ilerleyişi durdurulur ve Sırplar düşmanlarını nehrin karşı kıyısına püskürtürler. Başkent Sofya'dan gelen emirler üzerine Dördüncü Ordu'yu takviye etmek için yola çıkan Beşinci Ordu çok geç kalmıştır. Yaklaşık 20.000 Bulgar ile -3.000'i ölü- 16.620 Sırp olmak üzere iki taraf da ağır zayiat vermiştir.

5 Temmuz
Romen ordusu seferber edilirken Yunanistan Bulgaristan'a resmen harp ilan eder.

6 Temmuz
Sırbistan Bulgaristan'a resmen harp ilan eder.

10 Temmuz
Romanya Bulgaristan'a harp ilan ederek ihtilaflı Dobruca bölgesini ele geçirmek üzere 80.000 asker gönderir.

12 Temmuz
Osmanlı İmparatorluğu Bulgaristan'a harp ilan eder ve askerleri Trakya'da ilerlemeye başlarlar.

13 Temmuz
Bulgaristan barış ister.

14 Temmuz Tuna'yı geçen 250.000 Romen askeri müdafaasız Bulgar topraklarında süratle ilerleyerek Sofya'nın varoşlarına kadar gelir.

18 Temmuz
Üçüncü Sırp Ordusu'nun bazı birlikleri Karadağlıların da

desteğiyle **Kalimantsi**'deki Bulgar savunmasına hücum eder, ama peş peşe geri püskürtülürler. Bu küçük Bulgar zaferi, Sırplara ve Yunanlara karşı koyma kararlılığını pekiştirir.

22 Temmuz Osmanlı askerleri Bulgar direnişiyle karşılaşmaksızın Edirne ve Doğu Trakya'yı geri alırlar. Romanya Bulgaristan ile ateşkes yapmaya razı olur.

29-30 Temmuz
Kresna Boğazı Muharebesi. Bulgarlar harpten evvelki hudutlarına çekilirken, ansızın dönüp peşlerindeki yorgun ve ikmal hatları aşırı uzamış Yunanları dar bir boğazda tuzağa düşürürler. Yunan başkomutanı olarak cephede bulunan Kral Konstantin harbe devam için bastırsa da, esasen tüm rakipler harp yorgunudur ve taraflar arasında süratle bir ateşkes yapılır.

30 Temmuz Bükreş Antlaşması imzalanır, bunun ardından Bulgarlar ile Osmanlılar İstanbul'da ayrı bir barış antlaşması yaparlar.

Birincisinden çok daha kısa sürmekle beraber İkinci Balkan Harbi de en az ilki kadar zayiata neden olmuştu. Bulgaristan 93.000 ölü ve yaralı daha verdi; Yunanistan 5.851 ölü ve 23.847 yaralı, Sırbistan ise 9.000 ölü ve 36.000 yaralı verdi. Karadağ'ın katılımı asgarî olmakla beraber yine de 1.200 ölü ve yaralı kayıp vermişti.

İki harp esnasında kolera ve tifüs başta olmak üzere hastalıklar sebebiyle, savaşan tarafların tümü ağır can kaybı yaşadılar. Bu sebeple 126.000'den fazla insan telef oldu; sırf Osmanlılar Birinci Balkan Harbi'nde 75.000 askeri hastalığa kurban vermişlerdi.

•••

Balkan Harpleri'nin galipleri yeni topraklar kazanıp nüfuslarını artırdılar. Yunanlar ülkelerini %68, Karadağlılar ise %62 oranında genişlettiler. Sırbistan'ın yüzölçümü neredeyse ikiye katlanırken Romenler daha mütevazı bir %5'lik artışla yetindiler. Bulgaristan İkinci Balkan Harbi'nde mağlup olmasına rağmen, toprakları 1912'ye kıyasla %16 genişlemişti.

Harbe katılan devletlerden hiçbiri kazandıklarından hoşnut değildi ve bu ihtilaflardan doğan husumetler Birinci Dünya Harbi'ne de sıçrayacaktı. Güney hudutlarında hatırı sayılır kazançlar elde eden Sırbistan kuzeye, özellikle de Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek vilayetine gözünü dikti. Sırpların bu bölge üzerinde Avusturyalılarla düştüğü ihtilaf, Habsburg veliahtı Arşidük Franz Ferdinand'a 28 Haziran 1914'de Saraybosna'da suikast düzenlenmesine sebep oldu ve bu olay da Ağustos başında Birinci Dünya Harbi'nin fitilini ateşledi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun uğradığı aşağılanma, bu devletin Büyük Harp'te İttifak devletleri (Almanya ve Avusturya-Macaristan) ve daha bir sene evvelki hasmı Bulgaristan ile birlik olmasına yol açtı. Sırbistan ve Karadağ İtilaf devletlerinin yanında yer aldılar. Yunanistan tarafsızlıktan yana olan kralı ile İtilaf taraftarı hükümeti arasında ikiye bölündü; Romanya ise tercihini Avusturya-Macaristan'a harp ilan ettiği 1916'ya kadar saklı tuttu.

ORDULAR

OSMANLI ORDUSU, 1912-13

Bir bütün olarak ele alındığında, 1912 senesinde Osmanlı ordusu hem Avrupa hem de Asya'daki topraklarında çıkan ve sayıları giderek çoğalan ayaklanmalarla mücadele etmiş tecrübeli bir kuvvetti. Barış zamanı 280.000 olan mevcudu harpte seferberlik ile 700.000'in üzerine çıkartılabiliyordu. Osmanlı ordusunda hizmet dört kademeliydi. Neferler üç sene nizamiye hizmeti verdikten sonra dört seneliğine ihtiyat sınıfına alınırlardı. Bunun ardından dokuz sene redif (yerel ihtiyat) olur ve en nihayet yedi senelik müstahfız (yerel milis) hizmeti ile askerî yükümlülükleri sona ererdi. Askerlikten muafiyetin pek çok yolu vardı ve pek az nefer 25 senelik bu hizmetin tamamını yapardı.

Birinci Balkan Harbi'nin başında Osmanlı ordusunun yaklaşık yarısı Avrupa'da vazifeliydi. Makedonya'daki Batı Ordusu'nu (yahut ordular grubunu) meydana getiren üç ordunun tamamı redif tümenlerinden müteşekkildi. Vardar Ordusu'nda beş, Makedonya Ordusu'nda dört, Selanik Ordusu'nda ise üç tümen vardı. Bu yalıtılmış ordu grubu harp esnasında takviye alamadı. Trakya'yı müdafaa eden Doğu Ordusu iki parçalıydı: güneydeki Birinci Doğu Ordusu I, II ve IV. Kolordular ile bir süvari tümeninden; kuzeydeki İkinci Doğu Ordusu ise III, XVII ve XVIII. Kolordulardan müteşekkildi.

Osmanlı nizamî ordusu iyi talimli, iyi teçhizatlı ve yüksek maneviyatlıydı, ancak daha az talimli ve kötü teçhizatlı redif birliklerine çok bel bağlaması 1912-13'teki yenilginin sebebi olacaktı. Birinci Balkan Harbi çıktığı zaman Avrupa cephesindeki Osmanlı ordularının mevcudu, neredeyse toplam 337.000 zabit ve nefere denk geliyordu. 115.000'i -yerel garnizonlardaki askerler de dahil- Trakya'da olmak üzere, bu toplamın 293.206'sı dört orduya taksim olunmuştu. Garnizon birliklerinin de dahil olduğu kalan 200.000 ise toplamda 397.000 mevcuda ulaşan müşterek Balkan İttifakı ordularına karşı Makedonya'daydı.

Osmanlıların Suriye ve Filistin'deki ordularından büyük miktarda takviye getirme planları Yunan donanmasının Ege'deki mevcudiyeti yüzünden sekteye uğradı. Bazı askerler harpten evvel terhis edildikleri için Avrupa'daki Osmanlı tümenlerinin hepsi tam mevcutlu değildi. Kâğıt üzerinde, her piyade tümeninde üç alay (her biri 2.500 mevcutlu), her alayda üç tabur (her biri 800 mevcutlu), her taburda dört bölük (her biri 200 mevcutlu), her bölükte ise dört takım (her biri 50 mevcutlu) bulunuyordu. Yine kâğıt üzerinde her piyade tümeninde 24 toplu bir topçu alayı vardı.

BULGAR ORDUSU, 1912-13

1912'deki Balkan İttifakı ordularının en büyüğü ve en güçlüsü olan Bulgar ordusunun mevcudu barışta 60.000 iken, seferberlikte süratle 350.000 kişiye yükseltilmişti. Bulgarlar her ne kadar yakın zamanda harp tecrübesi edinmemiş iseler de yabancı gözlemcilerin tasvirine göre maneviyatları yüksek ve askerleri Osmanlı İmparatorluğu ile çarpışmaya fazlasıyla istekliydi. Bir genelkurmay ile çok salahiyetli bir yüksek komuta kademesine sahip, iyi teşkil edilmiş bir komuta sistemi mevcuttu.

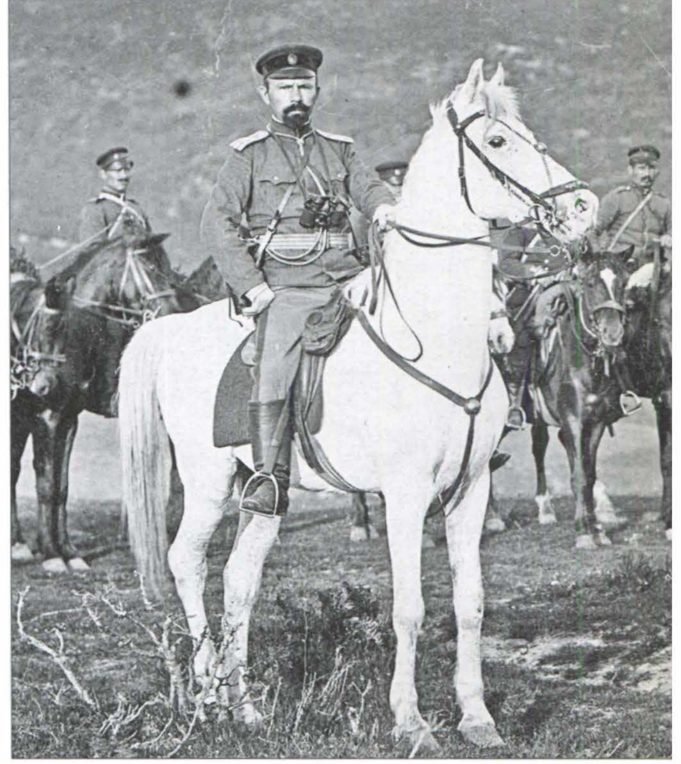
Bulgar askerî sistemi de çoğu muadilleri gibi yaşa göre kademelere ayrılmıştı. Birinci sınıf Muvazzaf Ordu (*Deystuuyuşta Armiya*) 21-23 yaş arası neferleri kapsıyordu. Bu barış zamanı nizamiye ordusunda 2.891 subay, 4.204 astsubay ve 54.872 er mevcuttu ki toplamda 46.445 askerin tamamının talimli ve harbe

hazır oldukları kabul ediliyordu. İkinci sınıf İhtiyat Ordusu (*ReservaArmiya*) 24-40 yaş arası eski nizamiyelilerden müteşekkildi. İki kademeli Millî Müstahfızlar (*Narodno Opalçeniye*) ise üçüncü sınıfı teşkil etmek üzere 41-44, dördüncü sınıfa ise 45-46 yaş arası adamları alıyordu.

Seferber edilen ordu, Eylül 1912'de mevcutları 23.597 ilâ 37.335 arasında değişen on piyade tümenine teşmil edilmişti. "Kare" teşkilata göre tipik bir tümende iki tugay, her tugayda iki alay (yaklaşık toplam 4.580 asker) ve her alayda iki tabur (her tabur yaklaşık 1.050 asker) mevcuttu. Numara verilen üç ordu -her türlü rütbe dahil- 94.875 (Birinci Ordu), 96.568 (İkinci Ordu) ve 111.363 (Üçüncü Ordu) mevcuda sahipti. Bunların dışında daha küçük iki birlik vardı: İkinci Müttefik Ordu (37.335 mevcutlu) ile Rodop ve Haskovo müfrezelerine ayrılmış bulunan 36.158 mevcutlu 2. Piyade Tümeni.

Her orduya bir süvari birliği verilmişti. Birinci Ordu'daki süvari birliği, her rütbeden 2.241 mevcuduyla ancak alay kuvvetinde olmasına rağmen, tümen olarak isimlendirilmişti. İkinci Ordu'nun süvari tugayında dört, Üçüncü Ordu'nunkinde ise üç alay mevcuttu. On piyade tümeninden yedisinde her biri 72 toplu birer topçu tugayı vardı ki bu topların 36'sı eski adi ateşli, 36'sı ise yeni seri ateşli tipteydi. 1912'deki diğer üç tümende ise ya daha zayıf bir topçu tugayı yahut takviyeli bir topçu alayı vardı.

Bulgar ordusunda isimlerini kraliyet ailesi mensuplarından alan ve kendilerine has renkteki yaka, manşet ve şapka şeritleriyle ayırt edilen seçkin "mahmi alaylar" da vardı (*bkz.* levha C2). Toplam on piyade, dört süvari ve iki de topçu "mahmi alay" vardı. Bu birlikler tek bir teşkilatta toplanmayıp tümenlere taksim edilmişlerdi.

Apoletlerine büyüteçle bakıldığında yarbay olduğu anlaşılan bu Bulgar süvari zabiti, eski renkli ve yeni mat kahverengi üniformaların alışıldık bir karışımını giyen askerlerine komuta ediyor. Bu zabit cins bir ata sahip, ama iyi süvari atlarının noksanlığı Bulgar ordusunun sorunlarından biriydi. Birinci Balkan Harbi'nin başında Bulgarların 48 süvari bölüğü mevcuttu, ama harbin büyük kısmı hareketsiz geçtiği için bunlar sıklıkla piyade olarak kullanılmışlardı.

MAKEDONYA-EDİRNE GÖNÜLLÜLERİ, 1912-13

Bulgar ordusuna Osmanlı idaresindeki Makedonya ve Trakya'da meskûn Ortodoks Hıristiyan Bulgar cemaatlerinden de gönüllüler gelmişti. Bunlar ya nizamî ordu birliklerine dahil edilmiş yahut da Balkan Harpleri'ndeki en büyük ve en iyi teşkilatlı gönüllü birliklerinden birini teşkil etmek üzere bir araya getirilmişlerdi. 14.670 mevcutlu Makedonya-Edirne Gönüllüleri Kolordusu (*Makedonsko-Odrinsko Opalçeniye*) 23 Eylül 1912'de kurulmuş ve Ekim 1913'te terhis edilmeden evvel Birinci Balkan Harbi'nde Osmanlılara, ikinci harpte ise Sırplara karşı çarpışmıştı. Bazı Avrupalıların nazarında bu bir kurtuluş ordusu olduğu için, 82 Rus, 40 Sırp, 68 Romen, 21 Avusturya-Macaristan vatandaşı, 12 Karadağlı ve 3 Yunan ile Arnavutluk, İran, İtalya ve İngiltere'den birer kişi olmak üzere toplam 531 ya-

Fişek bağlarıyla kaplı bu fedai, Bulgar ordusu ile beraber Makedonya-Edirne Gönüllüleri bünyesinde çarpışmak için başvuran büyük Ermeni bölüğünün komutanlarından Karekin Ter-Harutunyan'dır.

bancı gönüllüyü de bünyesine toplamıştı. İki şöhretli milliyetçinin, Karekin Ter-Harutunyan ile Antranik Toros Ozanyan'ın komuta ettiği 275 mevcutlu, bölük boyutundaki Ermeni "Lejyonu" da MEG Kolordusu'na dahildi. Osmanlılara karşı olan herkesle beraber savaşmaya hazır durumdaki Ermeniler Bulgarlarla da güç birliği etmişlerdi.

MEG'in silah ve teçhizatı Bulgar ordusu depolarından karşılanıyor, gönüllülerin çoğunluğu Rus imalatı sürgülü Berdan tüfekleri taşıyordu. Kolordu için kahverengi bir üniforma mevcut olmakla beraber çoğu gönüllü sivil kıyafetliydi. Resmî üniforma yeşil yakalı, manşetli ve apoletli olup, birlik numarası altın rengi Roma rakamlarıyla apoletlere işleniyordu. Başlık ekseriyetle, birliğin pirinç şapka rozetinin ön tarafına iğnelendiği siyah bir kalpaktan müteşekkildi; öte yandan başka türde şapkalar da görülmüştür (*bkz.* Levha C3).

YUNAN ORDUSU, 1912-13

Yunanistan'ın 3.802 zabit ve 18.875 erden müteşekkil küçük barış zamanı ordusu seferberlikte her rütbeden 110.000 kişilik mevcuda yükseltilebiliyordu. Ayrıca 80.000 mevcutlu bir Millî Muhafız ve 60.000 mevcutlu bir Millî Muhafız İhtiyatı da mevcuttu. Daha fazla asker celp edilebilirdi, ama Yunanların elbise, teçhizat ve silah stokları kısıtlıydı. Yunan neferlerinin iki sene muvazzaf orduda, 21 sene birinci sınıf ihtiyatta ve sekiz sene ikinci sınıf ihtiyatta olmak üzere tam 31 sene askerlik yapmaları beklenmekteydi.

General Eydoux riyasetinde 1911'de Yunanistan'a gelen bir Fransız askerî heyeti, her birinde üç tabur bulunan üç alaydan teşkil olunup, iki topçu taburu ve keşif maksatlı yarım bölük süvari ile takviye edilen "üçgen" piyade tümenleri oluşturmaları için Yunanları teşvik etmişti. Bu yeni sistemden kaynaklanan fazladan alaylar seferberlikte yeni tümenlere teşmil edilmişlerdi.

Ordu iki esas cephe kuvvetine ayrılmıştı: Teselya Ordusu Veliaht Prens Konstantin'in, Epir Ordusu ise Tümgeneral Konstantinos Sabuncakis'in komutasındaydı. 100.000 mevcutlu Teselya Ordusu yedi piyade tümeni, dört müstakil Efzun taburu (dağlık bölgelerden celp edilen seçkin hafif piyadeler), bir süvari tugayı ve muhtelif destek birimlerinden müteşekkil olup, 70 makineli tüfek ile 120 topa sahipti. Epir Ordusu çok daha küçük, 10.000 mevcutlu, tümen boyutunda bir birlik olup sekiz piyade taburu, bir Efzun taburu, bir süvari bölüğü ve 24 sahra topu vardı. Epir Ordusu harp esnasında, Girit Gönüllü Alayı ile "Garibaldini" İtalyan Lejyonu'nun da dahil olduğu muhtelif gönüllü birliklerle takviye edildi.

Nizamî ordu ayrıca Makedonya ve Epir'in Yunan ahalisinden de gönüllüler kabul etti. Nizamî Yunan

ordusundaki Makedonyalılar ekseriyetle "Kutsal Alay" denilen birlikte çarpıştılar. Teşkilat cetvellerine göre, Epir Ordusu'nda toplam 1.812 mevcutlu dokuz Makedon izci birliği ile toplam 446 mevcutlu daha da ufak dokuz Epirli izci müfrezesi bulunuyordu. New York'taki Yunan göçmenlerden müteşekkil bir bölük de dahil olmak üzere yurtdışından başka gönüllüler de Yunanlara katılmışlardı.

GİRİTLİ GÖNÜLLÜLER, 1912-13

1860'tan itibaren Osmanlı idarecilerine karşı bir dizi ayaklanmaya sahne olan Girit Adası'na 1898'de uluslararası bir antlaşma neticesinde muhtariyet (özerklik) verilmiş ve Yunanistan Prensi Yorgo, 1906'da yerini yerel bir politikacı olan Aleksandros Zaimis'e bırakana kadar, özerk Girit'in başına geçmişti. Girit 1908'de resmen Yunanistan ile birleştiğini ilan etti

Yunan Veliaht Prensi Konstantin (önde solda, yaverler ve kurmaylar ile çevrelenmiş) Balkan Harpleri'nde babasının ordularına cephede komuta etmişti. Bu dik kafalı komutanın 1912 sonbaharında cephesindeki Osmanlı ordularından kalanları yok etme isteği; zaten yenilmiş bir düşmanla uğraşmak yerine Selanik'i Bulgarlardan evvel zaptetmeyi daha önemli gören Başbakan Venizelos tarafından veto edilmişti. İkinci Balkan Harbi'nin sonunda ise fazla yayılmış ve Kresna Boğazı'nda kuşatılmış ordusunu bekleyen gerçek tehlikeyi görememişti. 45 yaşındaki Konstantin, babası I. Yorgo'nun ölümüyle 1913'te kral oldu.

Avcı hattındaki iki Efzun birbirlerini koruyorlar. Efzun (*Evzone*) "güzel kuşaklı" demektir. Bu hafif piyade taburlarının kökleri 1820'lerdeki bağımsızlık savaşının dağlı gerillalarına dayanıyordu. Sebatkârlıktan yana büyük bir şöhretleri vardı ve komutanlar onlardan hücum kıtası olarak faydalanmaya meylederlerdi (cephaneleri bittiğinde kabaralı ağır pabuçlarını mermi diye fırlattıkları bile anlatılmıştır).

ama bu durum, Balkan Harpleri'nin nihayete erdiği Aralık 1913'e kadar uluslararası topluluk tarafından tanınmadı.

Balkan Harpleri başladığı esnada, tüm rütbelerden 1.466 mevcudu bulunan bir jandarma teşkilatı şeklinde adanın kendi askerî kuvveti mevcuttu. Bu askerî zaptiye kuvveti İtalyan eğitmenlerden iyi bir talim görmüş ve güvenilirliği ile ün yapmıştı. Birinci Balkan Harbi başladığında Girit hükümeti jandarmalarını Yunan yoldaşlarına yardım etmeleri için anakaraya gönderdi ve bunların ilk vazifesi Yunan ordusunun henüz ele geçirdiği Selanik'te düzeni sağlamak oldu. Jandarmaların kendilerine has siyah üniforması, İtalyan kesimi beyaz yakalı, vücuda sıkı oturan bir ceket, mavi kuşaklı bol bir pantolon ve *toca* tipi siyah renkli, yuvarlak bir şapkadan müteşekkildi. Şapka rozeti, kırmızı üzerinde Girit'in gümüş renkli çapa alameti ile Yunan Veliaht Prensi II. Yorgo'nun bunun altında yer alan birleşik monogramından meydana geliyordu.

Ayrıca çok sayıda Giritli, Yunan nizamî ordusunda hizmet için gönüllü oldu ve genellikle kendileri-

ne münhasır birliklerde savaştılar. Epir Ordusu'nda bir "Müstakil Giritliler Alayı" vardı ve teşkilat cetvellerine göre "Öğrencilerin Kutsal Birliği" ile "Giritlilerin Askerî Kumpanyası" gibi başka birlikler de bulunuyordu. Giritli gönüllüler 50'den az mevcutlu takımlardan müteşekkil bir "İzci Birliği"ne teşmil edilmişlerdi ki, bu takımlardan 77 tane meydana getirilmiş ve toplam mevcutları 3.5564'ya ulaşmıştı. İzciler göğüs cepleri üzerindeki bir haçtan başka ayırt edici özelliği olmayan nizamî Yunan ordu üniformaları giyiyorlardı. Ama başlarında Yunan subayları olan bazı Giritli gönüllüler geleneksel kıyafetleri ve kendilerine has *sarikia* başörtüleri ile fotoğraflanmışlardır.

İTALYAN LEJYONU, 1912-13

Yunanistan'ın Osmanlılara mağlup olduğu 1897 Harbi'nde, meşhur İtalyan devrimciler grubu Garibaldini'den silah altına alınan bir birlik önemli rol oynamış ve Dömeke Muharebesi'nde de çarpışmıştı (bu harekete mensup gönüllüler 1860'lardaki İtalyan birliği harekâtında itici kuvvetlerden biri olmuş ve 19. yüzyıl sonlarındaki bir dizi Güney Amerika ve Avrupa kurtuluş savaşında da çarpışmışlardı). 1897 Harbi'nin bazı gazileri, oğulları ve başka genç gönüllülerle beraber Yunanistan için savaşmak üzere 1912'de tekrar başvurdular. 800 mevcutlu İtalyan Lejyonu, Guiseppe Garibaldi'nin oğlu Ricciotti'nin komutasında ve saflarında Garibaldi ailesinin yedi mensubu da olduğu halde Yunanistan'a ayak bastı. Lejyon, Giritli gönüllüler ile Yunan Efzunlarının da dahil edildiği karışık bir hafif birlik olarak çarpıştı ve Birinci Balkan Harbi sonunda İtalya'ya dönmeden evvel; Kasım 1912'de başlayan Yanya kuşatması ile neticelenecek bir dizi harekâtta yer aldı. Harbin başında şöhretli kırmızı gömlekleri ile fotoğraflansalar da, Lejyon mensuplarına cepheye gönderilmeden evvel kırmızıya boyanmış Yunan ordusu ceketleri ve şapkaları giydirildiği kaydedilmiştir (*bkz.* Levha G4).

SIRP ORDUSU, 1912-13

Sırbistan 19. yüzyıl sonlarında bir dizi savaşa girmişti ve askerleri zorlu savaşçılar olarak isim yapmışlardı. 1906'dan sonra bir yenileşme programı başlatılmıştı ve nizamî ordu 1912 itibarıyla iyi teçhiz ve talim edilmiş bulunuyordu. Sırp askerî yapısı, ilk üçüne Ban adı verilen ve yaşa göre ayrılmış dört kademeden müteşekkildi. I Ban (Birinci Ban) 21-31, II Ban 32-38, III Ban (*Poskana Odbrana*) ise 39-45 yaş arası adamları kapsıyordu. Dördüncü kademe ise, ilk üç

Benzer ama yine de kendilerine has üniforma giyen iki Sırp askeri Birinci Balkan Harbi başında stüdyoda poz veriyor. Sağda ayakta duran adam M1908 üniforması ve *sayçaka* hudut şapkası giyen bir nizamiyelidir. Oturan yoldaşı ise yöresel bir ihtiyat yahut gayrinizamî olabilir. Şapkası nizamiyeli ile aynıdır, ama kıyafeti ev yapımıdır. Her iki adamda da 7 mm M1910 Sırp Mauser'i ve nizamî kütüklüklü kemer yerine mermi bağları vardır.

Balkan Harpleri esnasında kışlalarının önünde fotoğrafları çekilmiş üç Sırp süvari eri. Renklendirilmiş orijinal fotoğrafta açık mavi *sayçaka*, siyah yakalı ve çift sıra düğmeli açık mavi ceket, kırmızı süvari pantolonu ve siyah süvari çizmesi giydikleri görülmektedir. Ellerinde erata mahsus süvari kılıcı vardır. Sırp süvarisi ekseriyetle M1899 yahut M1899/07 Mauser karabinası ile daha yeni M1910 Mauser taşırdı.

Ban için çok genç yahut çok yaşlı (17-20 yahut 45-50 yaş arası gönüllüler) adamlardan müteşekkil bir milis kuvvetiydi.

Sırp ordusu barış zamanında her biri iki alaylı iki tugaydan müteşekkil beş tümene teşmil edilmiş 3.700 zabit ile 165.000 erden mürekkepti. Seferberlikte kuvvet toplamı, her rütbeden 336.348 kişilik bir mevcuda yükseltilmiş, bunlardan 15 piyade tümeni, ayrıca II ve III Ban ihtiyatlarından oluşan ek 10 tümen teşkil edilmişti. 23.500 mevcutlu bir Sırp tümeninde her biri 4.860 askerli dört alay; her alayda ise her biri 1.116 mevcutlu dört tabur mevcuttu. Her tabur 260'ar mevcutlu dört bölüğe, her bölük 60'ar mevcutlu dört müfrezeye, her müfreze de 15'er mevcutlu dört takıma ayrılmıştı.

1912'de cephedeki Sırp ordusu Veliaht Prens Aleksandr'ın komutasındaki 132.000 mevcutlu Birinci Ordu, 74.000 mevcutlu İkinci Ordu ve 76.000 mevcutlu Üçüncü Ordu'ya taksim edilmişti. Daha küçük iki kuvvet, 25.000 mevcutlu İbor Ordusu ile 12.000 mevcutlu Javor Tugayı yekûnu tamamlıyordu.

KARADAĞ ORDUSU, 1912-13

Karadağ ordusu (*Çornagorska Voyska*) erkek nüfusun büyük kısmını seferber eden bir milis sistemi ile 250.000 nüfuslu küçük bir milleti müdafaa ediyordu. 18-62 yaşları arasındaki her erkeğin askerlik yapmasını gerektiren Karadağ ordusu, harp zamanı 40.000

Tepe üstüne kazılmış Karadağ siperi 1912-13 kışında bir Osmanlı hücumunu göğüslüyor. En önde omuzlarına ordu malı bir pelerin atmış olan tabur sancaktarı görülüyor; yoldaşları ise koyun postu gocuklar dahil muhtelif kışlık kıyafetler giymişler. Hepsinde Karadağ ordusunun standart tüfeği olan Rus malı M1891 Moisin-Nagant var.

Manevradaki Romen topçuları Alman malı 7.5 cm M1903 Krupp sahra topunu kullanıyorlar. M1912 gri-yeşil üniformanın kabulünden evvel topçular lacivert şapka, lacivert yakalı ve sivri manşetli çift sıra düğmeli kahverengi ceket ve kırmızı biyeli gri pantolon giyerlerdi. Aynı renkte biyeler bu fotoğraftaki şapkalar ve ceketlerde de görülmektedir.

mevcuda ulaşıyordu. 18-19 yaşındaki kura neferleri 12 aylık temel eğitimin ardından 20-53 yaşları arasındaki diğer askerlere katılıyorlardı. İkinci sınıf bir ihtiyat kuvvetine (*Narodna Voyska*) 53-62 yaş arasındaki ihtiyar askerler dahil ediliyordu.

Ordu farklı boyda üç cephe kuvvetine taksim edilmişti. Sahil Kuvveti'nde (8.000 mevcutlu, komutanı General Martinoviç) üç tugay vardı. Zeta Kuvveti'nde (15.000 mevcutlu, komutanı Veliaht Prens Danilo) beş, Doğu Kuvveti'nde (12.600 mevcutlu, komutanı General Vukotiç) ise dört tugay mevcuttu. Esnek bir teşkilat olan Karadağ tugayında dört ilâ on arasında piyade taburu olur; her tabur beşer takıma ayrılmış aşiret temelli dört yahut beş bölükten meydana gelirdi. Ekseriyetle hafif cebel topları ve bir avuç kadar da daha ağır sahra topundan oluşan toplam 126 parça top vardı. Bunlar Zeta Kuvveti'nde iki hafif ve iki ağır batarya, Sahil ve Doğu Kuvvetlerinde ise birer batarya olmak üzere cephedeki kuvvetlere taksim edilmişlerdi. Karadağlıların harekât alanı olan dağlık arazide atlı kuvvetlere ihtiyaç olmamakla beraber, 30 süvari ve bir subaydan müteşekkil görüntü nevinden bir birlik mevcuttu. Harp esnasında, ABD'den dönen göçmenler ve Avusturya-Macaristan'ın Slav tebaasından gelenler de dahil, muhtelif kaynaklardan Karadağ ordusuna gönüllü katılanlar oldu.

Karadağ'ın Bulgaristan ile doğrudan bir kavgası olmadığı için İkinci Balkan Harbi'ne iştiraki üç tugaylı ve 12.800 mevcutlu bir tümenle sınırlı kaldı. Bu kuvvet sefer sırasında Üçüncü Sırp Ordusu'na katıldı.

Harpten önce çekilmiş bu fotoğrafta iki Bulgar gayrinizamî gönüllü Makedonya ormanlarında "kahramanlık" pozu veriyor. Bu bölgede Osmanlı kuvvetlerine karşı on yıllardır çarpışıyorlardı. Böyle fotoğrafların tarihini kestirmek güç olmakla beraber, büyük kalibrell kuyruktan dolma tüfekler yüzyıl başına işaret ediyor. Böyle adamlar 1912 ve 1913'te Bulgar ordusu ile beraber savaşmışlardı.

Türklerin elindeki bir kasabanın sokaklarında istirahat eden bu askerler Osmanlı ordusunun Arnavut yardımcı birlikleridir. Değişik dinlere mensup Arnavutlar Balkan Harpleri'nde muhtelif muhariplerin safında çarpışmışlardı, ama silah altında olanların büyük kısmı Osmanlılar için savaşıyordu. Hepsi de askerî üniformanın bazı parçalarını giyen bu adamlar, kendilerine has beyaz Arnavut takkeleri harîç tutulursa, pek çok açıdan tipik Osmanlı rediflerine benzemektedirler ve M1893 kısa tüfekler ile silahlanmışlardır.

Karadağlılar bireysel muharip sıfatıyla muazzam rakiplerdi, ancak tecrübeli oldukları gayrinizamî küçük birlik taktikleri çağdaş harp sanatı ile pek uyuşmuyordu. Nizamî bir tıbbiye teşkilatları olmadığı için ellerindeki 28 yataklı tek askerî hastane yerli ve yabancı Kızılhaç gönüllülerine bel bağlamak durumundaydı.

ROMEN ORDUSU, 1912-13

6.149 zabit ve 94.170 erden müteşekkil barış zamanı kuvvetiyle Romen ordusu, 1913'te Balkanlar'ın en büyük nizamî kuvvetiydi. 247 piyade ve 93 süvari taburuna teşmil edilmiş 10.000 zabit ve 460.000 erlik seferberlik mevcudu ise dört kattan fazla bir artış manasına geliyordu. 180 top bataryası mevcutken, var olduğu bildirilen 180 makineli tüfeğin 1913'te hizmete yetişememiş olması muhtemeldir.

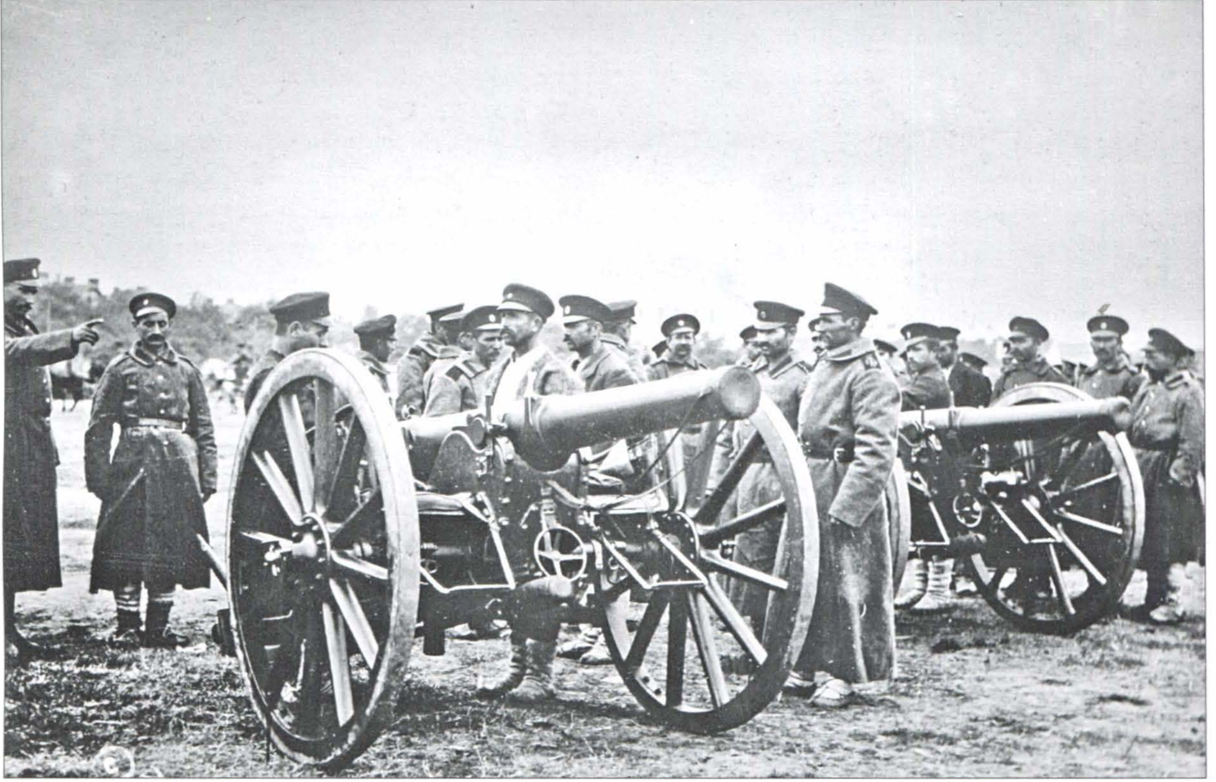
Ordu teşkilatı alışıldık üç kademeli yapıdaydı. Birinci sınıf Muvazzaf Ordu (*Armata Activa*) 21-23, ikinci sınıf İhtiyat Ordusu (*Reserva Armatei*) 29-40, üçüncü sınıf Milisler (*Militii*) ise 41-46 yaş arası erkekleri kapsıyordu.

İkinci Balkan Harbi'nde Romenlerin seferber ettiği 330.000 asker, en mühimi dört kolordulu Ana Harekât Ordusu olan iki ana kuvvete ayrılmışlardı. Bu dört kolordu, sekiz muvazzaf iki de ihtiyat piyade tümeni ile iki süvari tümeninden müteşekkildi. İkinci büyük kuvvet olan Dobruca Kolordusu (yahut V. Kolordu) iki muvazzaf ve iki de ihtiyat piyade tümeninden müteşekkildi. Bir tümende (27.000 mevcutlu) biri muvazzaf biri de ihtiyat iki tugay, her tugayda iki alay (her biri yaklaşık 4.800 mevcutlu) her alayda ise iki tabur (her birinin mevcudu 1.100'ü geçkin) bulunurdu.

80.000 mevcutlu Dobruca Kolordusu'na Güney Dobruca'yı ele geçirmek, 250.000 mevcutlu Ana Harekât Ordusu'na ise hedefi Sofya olmak üzere

Bulgar ordusunun "mahmi alay"larından birine mensup bir makineli tüfek takımının M1908 Maxim-Spandau silahları ile beraber harp öncesine ait fotoğrafı. Kundaklara takılı tekerlekler, bacaklar katlandıktan sonra silahların öne itilebilmesini sağlamaktadır. Fotoğraf ibaresinde alay belirtilmemekle beraber, beyaz kasket şeridi ve pervazlar bunun 6. Piyade Alayı (Majesteleri Çar Ferdinand'ın Alayı) olduğuna işaret etmektedir.

Edirne kuşatmasındaki Bulgar topçuları Alman malı 7.5 cm M1886 Krupp toplarını ateşe hazırlıyorlar. Adi ateşli ıskarta bir silah olan M1886, bataryalarını piyade tümenleri arasında dağıtan yeni kurulmuş 2. Topçu Alayı'na tevdi ediliyordu. Mürettebatın çoğu gri kaput giyiyor. Büyüteçle bakıldığı vakit apoletinde altın renkli bir monogram olduğu fark edilen ön plandaki bir asker, her ikisi de seçkin birer "mahmi" birlik olan 3. yahut 4. Alay'a mensup olmalıdır.

Bulgaristan'a hücum etmek vazifesi verilmişti. Bulgarlar, Sırplar ve Yunanlar ile savaşa tutuştukları için, Romenler bir direnişle karşılaşmadan ilerleyebilmiş ve İkinci Balkan Harbi'ni bitiren barış imzalandığı esnada Sofya'nın dış mahallelerine kadar gelmişlerdi.

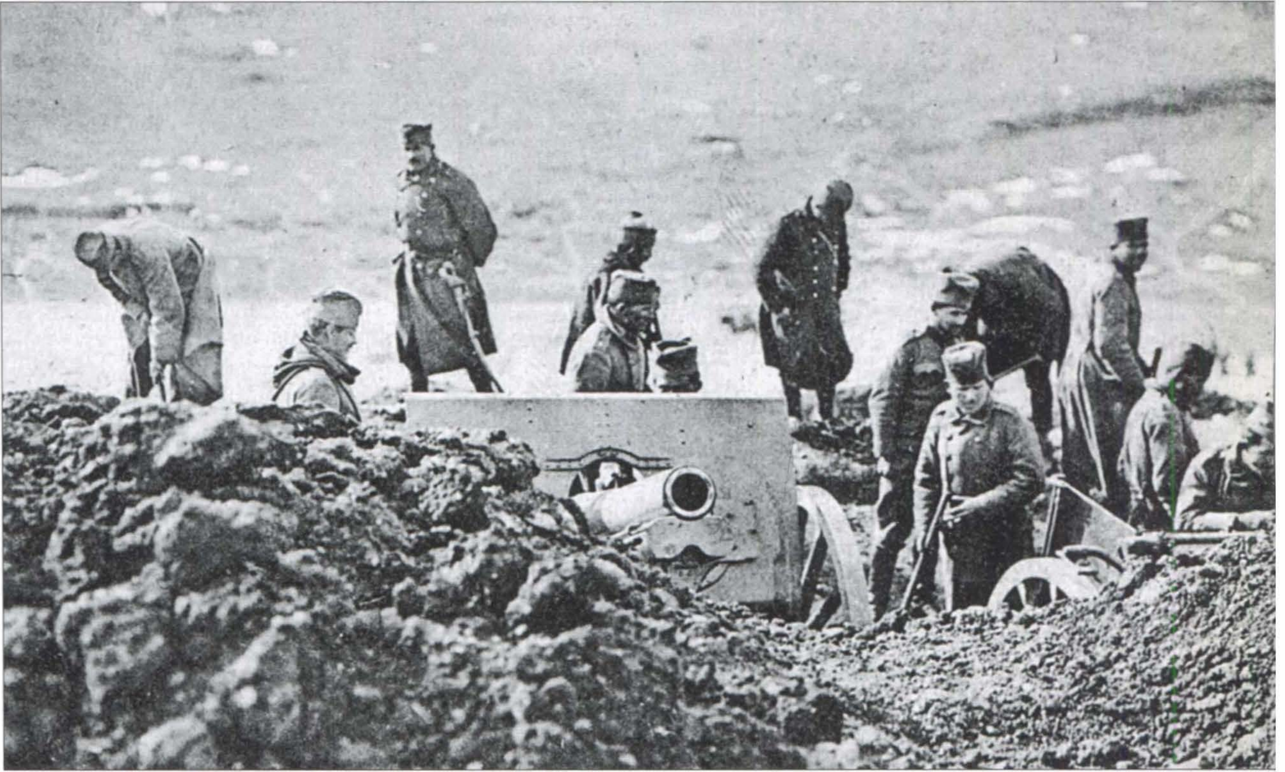
MAKEDON GAYRİNİZAMÎLER, 1912-13

1912'de beş vilayete ayrılmış olan Osmanlı idaresindeki Makedonya ahalisi "milliyet"ten daha çok, dinî gelenekler ile bölünmüştü. Yunan Ortodoks kilisesi mensubu Makedonlara Yunan, Bulgar Ortodoks kilisesi mensuplarına ise Bulgar nazarıyla bakılırdı. Aynı durum Sırp Ortodoks kilisesine mensubiyetlerinden ötürü Sırp sayılanlar için de geçerliydi. Osmanlı idaresine karşı ciddi muhalefet 19. yüzyılda başladığında, Türklerle çarpışan silahlı çeteler de dinî çizgilerle bölünmüşlerdi. Bulgar, Yunan ve Sırp milliyetçileri yahut "komitacılar"ın kurduğu çeteler Osmanlı ordusuyla olduğu kadar birbirleriyle de savaşıyorlardı. Bu muhtelif grupların her biri, Makedonya'nın tarafını tuttuğu ülkeye dahil edilmesi için çarpışıyordu.

Bu kargaşaya alternatif, 1893'te Selanik'te kurulan İç Makedonya Devrimci Örgütü'nden (*Vnatreşna Makedonska Revolucionerna Organizaciya*, VMRO) gel-

di. VMRO Osmanlı İmparatorluğu dahilinde muhtar bir Makedonya'dan yana olan entelektüeller tarafından kurulmuştu. Tüm Makedonları temsil etme iddiasında olsa da, gerçekte VMRO'da Bulgar Makedonlar ağırlıktaydılar. 15-50 mevcutlu çeteler kuran VMRO komitacıları 1890'ların sonunda Osmanlı ordusuna karşı yakıcı bir gerilla savaşı verdiler. VMRO ile Bulgar taraftarı diğer çetelerin 1903'te başlattıkları büyük bir ayaklanma[2] 175.000 Osmanlı askeri tarafından şiddetle bastırıldı. VMRO çetelerinin mağlubiyeti Osmanlı İmparatorluğu'na karşı mücadelede hâkimiyet kurmak isteyen muhtelif milliyetçi hiziplere kapıyı açtı. 1907 itibarıyla Makedonya'da faaliyet gösteren 110 Bulgar, 30 Sırp ve 80 Yunan çetesi vardı. Hatta Makedonya'nın bir kısmında hak iddia etmek için mücadele eden sekiz Romen çetesinin bulunduğu bile bildirilmişti.

Birinci Balkan Harbi başladığı esnada Osmanlılar tarafından ekseriyetle bastırılmış bulunan bu çeteler tekrar savaşmaya hazırlardı. 1912'de faaliyet gösteren 44 Bulgar çetesi Osmanlı birliklerine hücum ediyor ve Türklerin hareketlerini kesintiye uğratıyorlardı. Makedonimakoi yani "Makedon Cengâverleri" olarak bilinen Yunan Makedonlar, 1912'de Yunan ordusuna destek vermek için çarpıştılar. Bunlar 20. yüzyıl başında emekli Yunan subayları tarafından talim ve

Edirne etrafındaki tepelerde kurulu kuşatma mevzilerinde tespit edilmiş bir Sırp topu. Sırbistan, Bulgar müttefikinin isteği üzerine kuşatmaya yardımcı olmak için 47.000 asker ve 72 top göndermişti. Hayatî önemdeki bu stratejik kaleye hücum eden Sırplar 8.000 asker kaybederek ağır bir bedel ödediler.

2 İlinden Ayaklanması.

Fransız malı M1874 Gras tüfekleriyle teçhiz edilmişlerdi. Makedonya'nın Sırp ahalisinden de 1912'de Sırbistan'a komşu bölgelerde faaliyet gösteren çeteler çıkmıştı. Sırpça *Narodna Odbrana*, yani "Millî Müdafaa" adı verilen bu gerillalar Sırp ordusuna yardımcı oldular.

ARNAVUT GÖNÜLLÜLER, 1912-13

Arnavutluk halkı aşiret ve din çizgileriyle bölünmüştü, ama nüfusun çoğunluğu Müslümandı. Türk dindaşlarının yönetimini, Ortodoks Hıristiyan Sırpların, Bulgarların yahut Yunanların hükmüne tercih eden pek çok Müslüman Arnavut, Osmanlı ordusunda ikinci sınıf birlik sıfatıyla hizmet etmek üzere gönüllü oldu. Arnavutluk'taki Osmanlı garnizonları ekseriyetle, Türklerin elinde ne kalmışsa onunla teçhiz edilen yerel gönüllülerle takviye edilmişti.

Buna mukabil, ülkenin kuzey ve batısında yaşayan Katolik Arnavutlar, yani *Malisorri* insan kaynağı kıt Karadağ ordusu için savaşmak üzere gönüllü oldular. Harbin sonunda Karadağlılarla beraber çarpışan bu türden 6.000 kadar gönüllü bulunduğu tahmin ediliyordu. Aynı esnada bağımsız bir devlet kurmak için savaşan başka Arnavutlar, Osmanlı yönetiminden çıkıp herhangi bir Balkan İttifakı devletinin hâkimiyeti altına girmeye hiç niyetli görünmüyorlardı.

Karadağ ordusunun bir cebel topu bataryası Birinci Balkan Harbi'nin başında Çerminiça'da içtimada. Bu kırpılmış fotoğrafta belli olmamakla beraber, bataryada dört cebel topu ve dört Maxim makineli tüfeği vardır. Karadağ'ın muhtelif tipteki 150 topu Rusya ve İtalya'dan hediyelerdi. Tüm topçular nizamî haki üniforma ve geleneksel halk başlığından türeme *kapitza* takkeleri giymektedir. Öndeki iki subay ise 1910 nizamnamesi ile getirilen kasketten takıyor.

SİLAHLAR VE TEÇHİZAT

PİYADE SİLAHLARI

Balkan Harpleri'ndeki muhariplerin kullandığı toplu tabancalar arasında, 1870-1882 tarihlerinde üretilmiş modellerini Sırpların ve Karadağlıların bilhassa kullandığı Avusturya malı Gasser vardı. Sırplar bundan başka Rus M1891 Nagant ile M1870 Francotte da kullanmışlardı. Bulgarlar Smith & Wesson M1880 toplu tabancasının Rus türevi ile 1906 ve 1908 model Parabellum ("Luger") yarı-otomatik tabancasını tercih ediyorlardı. 1908'de 1.500 Parabellum ısmarlayan Bulgaristan, 1912'de 10.000 adetlik bir sipariş daha

1913'teki harekâtlarda dağlarda vazifelendirilmiş bir Sırp muhabere istasyonu hem telefon hem de telgraf cihazlarını kullanıyor. Telgrafı kullanmak üzere masaya oturmuş zabitte *sayçaka*'dan türeme bir kasket; bir birliğin emirberine yazılı mesaj vermekte olan zabitte ise aynı kasketin şemsipersiz olanı var. Her iki rütbeli de zabitlere mahsus mineli M1904 rozeti sayesinde ayırt ediliyor.

Cephedeki derme çatma bir stüdyoda halıdan bir fon önünde poz veren bu Osmanlı askeri mavi püsküllü kırmızı fes, lacivert M1893 üniforması, çorapların üstüne geçirilmiş kalın yün tozluklar ve bir çift yemeniden müteşekkil tipik redif kıyafetini giyiyor. Beşli demetlerden müteşekkil en az dört ve hatta belki de beş bağ fişek sayesinde M1890 Mauser'iyle cephane sıkıntısına düşme tehlikesi pek yok gibi görünüyor.

vermişti. Yunanların kullandığı muhtelif tabancalar arasında Fransız St. Etienne M1874 toplu tabancası, Osmanlılarınkiler arasında ise "süpürge sapı" Mauser C96 ve FN-Browning M1903 yarı-otomatik tabancalar bilhassa göze çarpıyordu. Harpler esnasında kullanılan diğer tabancalara Browning 1900 ile Mannlicher 1903 de dahildi.

Bu kadar çok millet mevzubahis olunca 1912-13'te geniş bir yelpazeye dağılan çeşitli tüfekler kullanılmıştı. 1912'de bir milyondan fazla piyadesine karşın, ancak 713.404 tüfeği bulunan Osmanlı ordusu, piyade silahı kıtlığından mustaripti. Askerlerin %20'sinin silahsız kaldığı tahmin edilen Balkan cephesindeki iki ana ordu ciddi bir tüfek yoksunluğu içindeydi. Bu yüzden, çağdaş M1890 ve M1903 Mauser tüfeklerinin yanında bol sayıda M1874 Peabody-Martini ile daha da eski İngiliz malı Snider gibi ıskarta silahların da kullanılmasına mecbur kalındı. Süvari karabinaları da kıt olduğu için pek çok Türk süvarisi hantal tüfeklerle yetinmek durumunda kalmıştı.

Bulgarların elinde, hem tüfek hem de karabina olarak Avusturya malı 8 mm Mannlicher'in ana modelleri M1880/90 ile M1895 vardı. Harbin başında 343.428 olan tüfek sayısı, 50.000 Rus malı M1891 ithal edilerek artırılmıştı. Bulgarların ikinci sınıf birliklerinin kullanmakta olduğu "Berdan II" tüfeklerinden 25.000'ini Rusya ayrıca hediye etmişti. Mauser tipi bir sürgülü mekanizmaya sahip bu silahlar Tula cephaneliğinde imal edilmişlerdi. Bazı Bulgar ihtiyat birlikleri, İngiliz Snider ile Fransız "*tabatière*" tipi kuyruktan dolma mekanizmayla tadil edilmiş ağızdan doldurma tüfeklerin muadili olan ve bu tür silahlarla aynı kusurları paylaşan Rus M1869 Krnka'lar ile teçhiz edilmişlerdi. Krnka'lar ıskartaya çıkartıldıktan sonra halka arz edildiklerinden, gönüllüler bunları satın alıp yanlarında getirebiliyorlardı.

Yunan ordusunun sahip olduğu yaklaşık 190.000 silah içinde Avusturya malı döner şarjörlü 6.5 mm M1907 Mannlicher-Schönauer tüfek ve karabinaları ile ihtiyat ve milis birliklerini teçhiz etmek üzere kullanılan bol miktarda M1874 Gras vardı.

Sırplar en çağdaş tüfekleri olan 7 mm M1910 Mauser'in yanında, aynı firmanın daha eski M1899

ve M1899/07 modellerine de sahiplerdi. Yaklaşık 45.000 adet tek atışlı M1880 Mauser-Koka'yı şarjörlü tüfek olarak tadil etmiş ve M1880/07 ismiyle ikinci sınıf birliklere dağıtmışlardı. Toplam sayısı 288.000'i bulan silahlar arasında tadil edilmemiş M1884 Mauser-Koka karabinaları da vardı.

1898 senesinde 20.000 adet Rus malı M1891 Mosin-Nagant tüfeği satın alan Karadağlılar 1905'te bu silahtan 20.000 adet daha sipariş etmişlerdi. 1800'lerin sonlarında satın aldıkları Avusturya malı M1873 Werndl ve Yunan M1874 Gras tüfeklerini de Moisin'ler ile beraber kullanıyorlardı. İhtiyat birlikleri, Sırp ve Bulgarların da kullandığı M1870 Berdan tüfeklerinden 30.000 adeti ile teçhiz edilmişlerdi.

1913'te Romen ordusunun birinci sınıf birliklerinde M1893 Mannlicher tüfeği ile karabinası vardı ve 1912'de 50.000 adet M1912 Steyr tüfeği ithal edilmişti. Ayrıca 60.000 adet 8 mm M1890 ve M1895 Mannlicher son dakikada satın alındı. Bazı Romen ihtiyat birlikleri ise Avusturya'da OEWG tarafından lisansla üretilen M1879 Peabody-Martini ile teçhiz edilmişlerdi.

Dikkatle poz vermiş bu Osmanlı askerleri Ekim 1912'deki Kumanova Muharebesi'nde "mevzilerini müdafaa ediyorlar". Hepsi de değişik tonlarda haki renk M1909 üniforma giyen erler, eski kırmızı fesler ile yeni haki muadillerinin bir karışımını takıyorlar. En önde yere yatmış olan adamın fesine taktığı büyük ay-yıldız alameti sivil bir gönüllü olduğunu düşündürüyor. 1912-13'te Osmanlı ordusu teçhizatının büyük kısmı gibi Alman imali olan kütüklüklerden de 1909'dan sonra çok miktarda ithal edilmişti.

OSMANLI ORDUSU
1: Nizamî piyade neferi, 1912
2: Redif piyade neferi, Kırmastı Alayı, Çatalca Hattı, 1912
3: Nizamî süvari neferi, Edirne 1913

A

OSMANLI ORDUSU
1: Jandarma çavuşu, 1912
2: İstihkâm kolağası, 1913
3: İkinci ferik, 1912

B

BULGAR ORDUSU
1: *Kapitan*, 10. Piyade Alayı, 1912
2: *Podporuçik*, 2. Topçu Alayı, 1913
3: Gönüllü, *Makedonsko-Odrinsko Opalçeniye*, 1912

C

BULGAR ORDUSU

1: ***Rednik***, **22. Piyade Alayı (Majesteleri Prens Eduard Sakskoburgoski'nin Alayı), 1912**
2: **Gönüllü, *Narodno Opalçeniye*, 1913**
3: ***Rednik***, **5. Piyade Alayı**

D

ROMEN ve KARADAĞ ORDULARI

1: *Soldat*, 7. Romen İhtiyat Piyade Alayı, 1913

2: *Sergent*, 16. Romen Piyade Alayı, 1913

3: *Batalyonski Bayraktar*, 9. Karadağ (*Durmitorska*) Tugayı, 1912

4: *Deseçar*, Karadağ piyadeleri, 1912

E

SIRP ORDUSU

1: *Redof*, 6. Piyade Alayı, Drina Tümeni, 1912

2: il Ban piyadesi, 1912

3: *Kapetan II Klase*, 4. Ağır Topçu Bataryası, Üçüncü Ordu, 1913

4: Gönüllü, III Ban, 1912

YUNAN ORDUSU
1: *Lokias*, 7. Efzun Taburu, 1912
2: *Iatros*, İstihkâm Birliği, 1913
3: *Stratiotis*, 4. Piyade Alayı, 1912
4: Gönüllü, İtalyan Lejyonu, 1912

G

GAYRINİZAMÎLER

1: Zograpu Manastırı'nın gönüllü muhafızı, Aynoroz Dağı, 1913
2: *Makedonimakoi*, Makedonya, 1912
3: *Malisorri* gönüllü, Karadağ Ordusu 1912

MAKİNELİ TÜFEKLER

Balkan Harpleri'ndeki tüm ordular, 1912 itibarıyla kıymetleri tamamen anlaşılmış bulunan makineli tüfeklerden olabildiğince çok kullanmışlardı. Lakin harp başladığında bu pahalı silahlar nispeten az miktarda mevcuttu.

Kaynaklar çelişkili olduğundan, Osmanlı ordusundaki makineli tüfeklerin tam miktarını bilmek güçtür. Tahminler 388 ilâ 556 adet arasında değişmekle beraber, daha büyük miktarın imparatorluğun her yerinde kullanılan silahlara dair olduğu düşünülebilir. 388 sayısı, Trakya'daki İkinci Doğu Ordusu'nda her biri dört silaha sahip 23 makineli

Güney Bulgaristan'da üslenen 27. Piyade Alayı'na mensup iki Bulgar askeri cepheye gitmeden evvel bir fotoğraf için poz veriyorlar. Her ikisi de kırmızı yaka, manşet ve apoletli, kaba bir işçilikle imal edilmiş taba rengi ceket giyiyor. Apoletlera ise Roma rakamıyla "27" yazılmış. Çoğu Bulgar askeri gibi bunlarda da ordu postalı yerine *çarvuli* köylü çarığı var. M1880/90 Mannlicher tüfeklerinin fişekleri fotoğrafta görünsün diye kütüklüklerini açmışlar.

tüfek müfrezesi; Arnavutluk ile Makedonya'daki Batı Ordusu'nda ise aynı türde 19 müfreze olduğunu gösteren kayıtlara dayanmaktadır. Bu müfrezeler ekseriyetle Alman malı M1909 Maxim-Spandau'lar ile teçhiz edilmişti, ama bir miktar Fransız malı Hotchkiss silahının da mevcut olması muhtemeldir.

1908'de 144 adet M1908 Maxim-Spandau ithal eden Bulgarlar her piyade alayına dört makineli tüfek tahsis etmiş ve 1913'te bu silahların toplam mevcudunu 232'ye çıkartmışlardı. Harp başladığında Yunan ordusunda bir miktar hafif makineli tüfekten başka, ancak 84 adet Avusturya malı M1907 Schwarzlose ağır makinelisi mevcuttu. Sırplar ise harpte 230 adet M1909 Maxim DWM kullanmışlardı.

En küçük orduya sahip olan Karadağ'ın elinde ise, 1912'de sadece 12 Maxim makinelisi ile Nordenfeldt marka olması muhtemel 7 "ıskarta" mitralyöz vardı. Harp esnasında sipariş ettikleri diğer 50 Maxim'in çarpışmalara yetişmemiş olması muhtemeldir. Romenlerin 1913'teki makineli tüfek kullanımına dair kesin bir bilgi olmamakla beraber, kısa süre evvel 130 adet Maxim ve Schwarzlose marka silah ithal etmiş bulunuyorlardı.

TOPÇU

Muhariplerin büyük kısmı çağdaş sahra topları ile nispeten iyi surette teçhiz olmakla beraber, 1870'lerden kalma ıskarta silahlar da göze çarpıyordu.

Osmanlı ordusunun çağdaş sahra topları 7.5 cm'lik 648 adet M1904 ve 88 adet M1910 Krupp'tan mürekkepti. Az miktardaki ağır topu ise 1912 itibarıyla ancak 18 adet mevcut bulunan 10.5 cm'lik Krupp Belagerungskanone (kuşatma topu) ve 18 adet 15 cm'lik Krupp obüslerinden oluşuyordu.

Bulgarların toplam 1.108 parça topunun çoğu, 1906-07'de teslim alınan 324 adet Fransız topu da dahil, 7.5 cm'liklerden mürekkepti. Bunlardan başka, 120 mm'lik 36 adet M1907 ve 150 mm'lik 24 adet M1897 Fransız Schneider marka ağır top ile 8.7 ve 7.5 cm'lik M1873 ıskarta Krupp topları vardı. Tüm evsafta toplardan, ama özellikle de ağır topçudan yana mahrumiyet içindeki Yunanların kullandığı en yaygın top, 1908'den sonra 144 adet satın alınan 75 mm'lik Fransız sahra topuydu. Sırpların elindeki toplam 544 topa, 1906'da sipariş edilen 188 adet 75 mm'lik seri ateşli Fransız topu ile bir miktar 90 mm'lik M1877 Fransız sahra topu dahildi. Daha ağır Sırp toplarını 120 mm'lik M1897 Fransız Schneider ile 24 adet 150

Bu Yunan askeri M1908 yazlık seferî üniforma ve Alman modeli M1907 seferî kasket giyiyor. Bu kasket Balkan Harpleri'nde M1910 ile değiştirilmiştir. Kasket rozetinin koyu renkte olması onun bir topçu olduğunu düşündürmekle beraber, bazı Yunan askerleri şahsen satın aldıkları üniformalarında nizamnameye aykırı, daha koyu renkli rozetler takıyorlardı. Yazlık üniforma kışlık muadili ile aynı kalıptan dikilirdi ama, yün yerine pamuktan imal edilir ve renkli sınıf işaretleri bulunmazdı.

75 mm M1897 Fransız sahra topu ile beraber poz veren bu Yunan topçuları standart M1908 haki seferî üniforma giyiyorlar ve topçu sınıfı ile süvariye mahsus kütüklüklerle teçhiz edilmişler. Sol yanda oturan, kısa konçlu piyade çizmesi giymiş asker hariç, diğer tümü tokalı postalların üstüne kahverengi deri tozluk çekmiş. Zabit (oturan, sağdan ikinci) ile onun iki yanındaki adamlar mahmuz takmışlar. Üç erbaş ile zabitte M1868 topçu kılıcı, erlerin pek çoğunda M1892 Fransız toplu tabancası ve arka plandaki topçularda Mannlicher-Schönauer karabinası var.

mm'lik ağır obüsler teşkil ediyordu. Karadağ topçusu çağdaş sahra topları ve havanlar ile 1870'ler ve 1880'lerden kalma ıskarta silahların bir karışımıydı. Karadağlıların toplam 150 topunu İtalyanlar ve Ruslar temin etmişlerdi. Çağdaş tipler içinde hepsi Rus malı olan, sekiz adet 76.2 mm'lik M1902 sahra topu ile altı adet 76.2 mm'lik cebel topu bulunuyordu. Ağır topların içinde ise, altısı 1860'lardan kalma 16 adet 120 mm'lik top vardı.

Romenlerin orta boy sahra topu, 1908'e kadar parti parti teslim edilen 7.5 cm'lik M1903 Krupp idi; ayrıca 105 mm'lik M1910 Schneider'ler de kullanıyorlardı. Hizmetteki tüm diğer toplar eski geri tepmeli sistemdeydi ve Romenler Bulgaristan'ı istila ettiklerinde muhtemelen kışlalarda bırakılmışlardı.

ASKERÎ TAŞITLAR

Motorlu taşıtların henüz emekleme döneminde bulunduğu bir zamana ait olan Balkan Harpleri'ndeki ordular, toplarını çekmek yahut insan ve levazım nakletmek için ağırlıklı olarak at ve öküze bel bağlıyorlardı. Elinde toplam 28.000 at arabası ve kağnı

olan Bulgarların ilerlemesi, koşum hayvanı noksanlığından ötürü 1912'de sık sık yavaşlamıştı. Osmanlı ordusu da kritik bir hayvan yokluğundan mustaripti ve harp ihtiyaçları için fazladan 48.000 at ve öküze ihtiyaç duyuyordu. Her topçu alayının silah ve arabalarını çekmek üzere 400 hayvana muhtaç olduğu göz önüne alınırsa, bu gibi sayılar şaşırtıcı gelmeyecektir. Balkan Harpleri'ndeki tüm ordular hamalları yoğun surette kullanmışlardı; bunlardan özellikle cephelerin büyük kısmını teşkil eden dağlık arazide faydalanılıyordu. Eli silah tutan erkeklerin büyük kısmı orduya alındıktan sonra kadınlara da hamallık yaptırılmıştı.

Motorlu taşıtlar da pek mütevazı sayılarda olmakla beraber kullanılmışlardı. Savaşan tarafların hepsinde kurmay arabaları vardı, ama kamyonlar hizmete daha yeni giriyorlardı. Örneğin, seferberlik mevcudu 600.000 olan Bulgar ordusunda ancak 36

Hepsi de kışlaya has ufak tefek değişiklikler taşıyan M1908 üniformasını giymiş sert görünüşlü Sırp I Ban askerlerinin grup fotoğrafından bir ayrıntı. Sırplara has *sayçaka* şapkası takmışlar. Zabit (ortada sağda) yüksek konçlu çizme, solundaki asker kısa konçlu çizme ve kanatlardaki iki asker ise *opançi* köylü çarığı giyiyor. Kemerdeki kütüklüklerin omuzlardan çaprazlanmış askıları dikkat çekiyor. Tüfekler Sırpların standart silahı olan M1910 Mauser'lerdir. Zabitte bir kılıç ile kılıflı ve boyun askılı bir tabanca da bulunuyor.

2. Topçu Alayı'na mensup bir Sırp asteğmeni seferî üniforma ile poz veriyor; sene 1912. Rütbe yıldızının üzerinde gümüşlü Roma rakamı ile "2" yazan apoletleri tıpkı yakası gibi topçu sınıfını belirten siyah renkte. Şemsipersiz kasketi sınıf renginde biyelidir ve süvari pantolonunun dış dikişleri boyunca da aynı renkte biye bulunması icap eder. Belgrad'daki bir zabit levazımatçısı tarafından deri bir harita mahfazası, küçük çanta ve kumaş kaplı bir matara ile güzelce teçhiz edilmiştir.

araba, 12 kamyon ve iki motosiklet vardı. 1912'de bütün Sırbistan'da hükümete yahut şahıslara ait 150 kadar motorlu taşıt vardı ve ordu sivillerin de araçlarına el koymuştu. Tüm Osmanlı İmparatorluğu'ndaki 300 kadar motorlu taşıtın ancak bir avuç kadarı Balkan Harpleri'nde kullanılmıştı ve bunlar da ekseriyetle kurmay arabasıydı.

UÇAKLAR

Ordular tarafından uçak kullanılması henüz rüşeym halindeki bir tasarruftu, bunun öncülüğünü ilk defa 1911'deki Türk-İtalyan Harbi'nde İtalyanlar yapmıştı, ama Balkan Harpleri'ne katılan devletlerin çoğunda çekirdek bir hava kuvveti mevcuttu. Balkanlar'da uçurulan uçaklar Fransız malı tekkanatlı Blériot XI, Nieuport ve Deperdussin'ler ile Maurice ve Henri Farman çiftkanatlılarının bir karışımıydı. Rakip tarafların kullandığı bu bir avuç uçağa pilotluk eden gözü kara öncü havacıların, keşif ve bombardıman tekniklerini deneme-yanılma yöntemiyle geliştirmeleri icap ediyordu. Düşman üzerinden geçerken dizlerinin arasında taşıdığı el bombalarını atmak suretiyle bombardıman yapan bir Yunan ordusu pilotunun tekniği delilik derecesinde cesaret gerektiriyordu. El bombalarının fünyeleri çok kısa olduğu için pilot yerin sadece birkaç kadem üzerinde ve yakın menzilden düşman ateşi altında uçarak bombardımanı gerçekleştirmeliydi.

Harp başladığı sırada üç uçağa sahip olan Sırp *Srpska Aviyatika*'nın mevcudu İkinci Balkan Harbi sonunda on uçağa çıkmıştı. Sırplar Balkanlar'a bir dizi uçak getiren ve Arnavutluk'ta Karadağlılara destek uçuşları yapan Rus pilotlardan faydalandılar. Harbe dört adet Maurice Farman MF-7 ile başlayan Yunanistan daha sonra envanterine iki deniz uçağı da ekledi. Harbe beş uçak ile başlayan Bulgarlar 1913'ten evvel 17 uçak daha temin ederek en büyük Balkan hava kuvvetine malik oldular. Bulgar pilotları Birinci Balkan Harbi'nde keşif ve broşür atma uçuşları yaptılar ve yerden açılan ateşle üç uçak kaybettiler; bir Blériot

XI pilotu ise Ekim 1912'de Edirne kalesine el bombaları attı. 1911'de bir havacılık grubu (*Grupul Aviatie*) kurmuş olan Romanya'nın elinde 1913'te dört Henri Farman ile dört Blériot XI mevcuttu. Romenler bazı uçaklarını 1913'te Bulgar başkentine tarihî bir broşür atma harekâtı için kullandılar. Sofya'ya düzenlenen bu zararsız propaganda harekâtı, bir Avrupa milletinin uçaklarının tarihte ilk defa düşman başkenti üzerinde uçuşunu teşkil ediyordu.

Osmanlı İmparatorluğu bir hava kuvveti kurmayı ilk defa 1909'da düşünmüş, ama ekseriyetle mali sıkıntılardan ötürü ilerleme yavaş olmuştu. 1912 itibarıyla Fransa'da eğitim almış on Türk pilotu vardı, ama bunlar nispeten tecrübesiz sayılırlardı. Alman pilotları 1912'de bazı Türk uçaklarını bir dizi keşif harekâtında uçurmuşlardı, ama İkinci Balkan Harbi'nde Osmanlı pilotları daha hazırlıklıydılar. Yerden açılan dost ateşine mani olmak üzere Türk uçaklarına Mart 1913'te kırmızı kare zemin üzerine ay-yıldız boyanmasıyla tarihte ilk defa askerî uçaklara millî alametler tatbik edilmiş oluyordu.

ÜNİFORMALAR

Bu kadar çok muharip ve her ordunun giydiği böylesine fazla tipte üniforma mevcut iken, bu hacimdeki bir yayın içinde tüm kıyafetlerin kapsamlı tasvirini yapmak mümkün değildir. Yine de, temel üniformaların renkli levhalara da atıfta bulunarak yapılacak kısa bir özeti, iki harbe iştirak eden altı ordu ile gayrinizamî kuvvetlerin görünüşüne dair genel bir fikir verecektir.

Osmanlı İmparatorluğu askerleri hem haki kumaştan fes ve yeni M1909 haki üniformayı (Levha A1) hem de kırmızı fes ve M1893 mavi üniformayı (Levha A2) giyiyorlardı. Süvariler başlarında yeni kabalak (*enveriye*) serpuşuyla fotoğraflanmışlardı (Levha A3). Zabitler gri-yeşil bir üniforma giyiyor ve astragan kalpak takıyorlardı (Levha B1 ve B2).

Bulgaristan'ın piyadeleri ekseriyetle "tütün rengi" üniforma ve aynı renkte kasket (Levha C1), subayları ise gri-yeşil üniforma (Levha D1) giyiyorlardı. "Mahmi alaylar" üniformalarına kendilerine has alametlerini takar (Levha C2) ve en kaliteli elbiseleri alırlardı. 1906'da masrafları kısmak üzere merasim üniformaları kaldırılmış, ama mahmi alaylar kendi merasim üniformalarından vazgeçmemişlerdi. Her türden üniforma eksikliği çekildiği için zabitler sık sık eski ve yeni üniformaların bir karışımını giyerlerdi (Levha D2). Diğer Balkan ordularının aksine Bulgarlar ikinci sınıf birliklerine sistemli biçimde 19. yüzyıl sonu üniformaları giydirmemekle beraber, bazı askerlerine 1870'lerden kalma ıskarta üniformaları dağıtmışlardı.

Yunanistan'ın askerleri 1912'de, Birinci Dünya Harbi arifesindeki pek çok diğer orduya kıyasla nispeten çağdaş görünüyorlardı. Çoğu asker zeytunî-haki M1908 üniforması ile kep giyiyordu (Levha G3). Yunanlar bunun İngiliz ordusu örneğini izleyerek hakiye boyanan ilk üniformalardan olmasıyla böbürlenirlerdi. Pantolon serbest paçalıydı, ama kısa zaman içinde dolak sarılarak harbe daha uygun hale getirildi. Yunan zabitleri zeytunî-haki kep ve ceket ile süvari pantolonu giyerlerdi (Levha G2). Efzun hafif piyadelerinin üniforması ise fazlasıyla kendine hastı (Levha G1). Bazı ihtiyat birlikleri ile jandarmalara

ASKERÎ SINIF RENKLERİ 1912-13

	Piyade	Süvari	Topçu	İstihkâm	Sıhhiye	Jandarma
Osmanlı Ordusu	yok	açık mavi	lacivert	mavi	kırmızı	parlak kırmızı
Bulgar Ordusu	kırmızı	kırmızı	siyah	siyah	siyah	*
Yunan Ordusu	kırmızı	erguvan	alizarin	mavi	kırmızı	siyah
Sırp Ordusu	kırmızı	lacivert	siyah	vişne	kahverengi	*
Karadağ Ordusu	parlak kırmızı	*	sarı	yeşil	*	*

(*) işaretli hizmet sınıfları mevzubahis ordularda mevcut değildi.

Karadağ ordusunun kurmay teşkilatı bulunmadığı için harp meydanındaki bu zabit çadırı karargâh işi görüyor olabilir. Bu grup içerisinde hepsi de ordunun yüksek komutanlıklarını üstlenen kraliyet ailesi mensubu üç prens vardır: Ortada soldaki ("1") Prens Danilo ile ortada sağdaki ("2") Prens Mirko yeni M1910 üniforması ile kasket giyiyorlar. En sağ uçtaki Prens Petar ise zabitlerin büyük kısmı gibi yeşil-haki takke takıyor.

verilen eski M1896 üniforması piyade için, genellikle dış dikiş çizgisi üzerinde kırmızı şerit bulunan gri pantolon ve lacivert ceket ile lacivert kepten müteşekkildi.

Sırbistan'ın standart üniforması olan haki renkli M1908'i hem piyadeler hem de süvariler giyerdi (Levha F1 ve F3). "İkinci Ban" askerleri karışık elbiseler giymekle beraber başlıca üniforma lacivert M1896'ydı (Levha F2). İkinci sınıf süvariler kırmızı pantolon ile lacivert yahut açık mavi M1896 ceketi giyerlerdi. "Üçüncü Ban" askerleri üzerlerinde bazı gelişigüzel askerî malzemeler bulunan sivil kıyafetler giyerlerdi (Levha F4).

Karadağ'ın nizamî askerleri haki M1910 üniforması (Levha E4) giymekle beraber pek çok yoldaşları geleneksel sivil kıyafetleri (Levha E3) ile idare etmek durumundaydılar. Zabitler askerleri ile aynı haki üniformayı giyer; ya *kapitza* takkesi yahut da kasket takarlardı. 100 mevcutlu kraliyet muhafızları geleneksel kıyafetten türetilmiş kendilerine has açık mavi bir üniforma giyiyorlardı.

Romanya askerleri 1913'te muhtelif üniformalar giyiyorlardı, ama birinci sınıf birliklere ekseriyetle gri-yeşil M1912 verilmişti (Levha E2). Birçok ihtiyat askerinin sırtında ise hâlâ 1890'lardan kalma renkli üniformalar vardı (Levha E1). İhtiyat topçuları ile hu-

Romen ikinci sınıf yerel ihtiyatlarına mensup bir *Dorobantzi* takımı İkinci Balkan Harbi sonunda beraberce stüdyoda poz veriyor. Şahin tüyü iliştirilmiş astragan şapkalarında kralın armasını taşıyan bir rozet var. İkinci sınıf birliklere has karışık üniformaları lacivert M1893 ceketi ile M1912 üniformasının gri-yeşil pantolonundan müteşekkildir. Bazılarında yün dolaklar var; diğerleri ise pantolon paçalarını yüksek konçlu ve tokalı postalların içine sokmuşlar.

dut muhafızları kahverengi ceket ile lacivert şapka ve hatta daha da eski olan kepleri giyiyorlardı. *Jager*'ler (hafif piyade) yeşil pervazlı kahverengi ceket giyer ve kendilerine has, önüne yeşil bir ponpon tutturulmuş kenarlıklı siyah bir şapka takarlardı. *Grancieri* sınır muhafızları lacivert ceket giyip *pickelhaube*[3] miğferi takarlardı, ama bunlar cephede kısa süre içinde gri-yeşil üniforma ile değiştirildiler.

Tüm orduların faydalandığı **gayrinizamîler** genellikle kendi sivil kıyafetlerini giymek zorundaydı-

[3] Üstünde bir mahmuz olan, yarım küre biçimli, sertleştirilmiş siyah deriden imal edilen 19. yüzyıl Alman miğferi.

Doğal ortamında fotoğraflanmış bu tipik harp öncesi Makedon komitacı reisi, yarı askerî bir kıyafet ile poz veriyor. Sivil bir ceket ve pantolon ile geleneksel Makedon kasketi giyiyor. Sol kolundaki cephe alameti muhtemelen Yunanistan'ın beyaz ve maviden müteşekkil millî renkleridir. M1874 Gras karabinasından başka sol kalçası üzerinde bir tabancası vardır.

Arnavutluk dağlarındaki bu Osmanlı askerlerinin büyük kısmı eski moda kırmızı fes ile M1909 üniformasını giymekle beraber, sol arka plandaki borazancıda göründüğü kadarıyla ıskarta lacivert üniforma da vardır. Ön saftaki beyaz takkeli Arnavut gayrinizamî, ilginç biçimde bir otorite havası taşıyor. Osmanlı taraftarı yerel bir Arnavut komutan sıfatıyla, nizamiye askerlerinden oluşan bu takımın komutasına verilmiş olabilir.

lar, ama bu da ekseriyetle yöresel bir kıyafet olduğu için hemen hemen üniforma vazifesi görüyordu. Makedonya'da çarpışan çeteler günlük kıyafetleri üzerine "cephe işareti" olarak iş gören alametler yahut dinî semboller takarlardı (Levha H2). Arnavutlar ekseriyetle kendi geleneksel kıyafetleri ile harp etseler de (Levha H3) bazı Türk taraftarı gönüllülere 1890'lardan kalma lacivert Osmanlı ordusu ceketleri verilmişti. Osmanlı gayrinizamîleri, örneğin başıbozukların ise sivil kıyafetleri ve mevcut oldukça dağıtılan birkaç askerî teçhizatı vardı.

KIŞLIK KIYAFET

Balkan Harpleri'ndeki seferler sık sık bozuk arazide ve korkunç hava koşullarında vuku bulmuş; 1912-13 kışı ise özellikle sert geçmişti. Şanslı askerler için kaputlar standart kışlık kıyafetti, ama eksiklikler sebebiyle ıskarta askerî kaputlar ile sivil paltoları da giymek gerekmişti.

Osmanlılarda gri kumaştan mamul, bir kordon sayesinde boyun etrafında sıkıca kapatılabilen ve fazladan koruma sağlamak üzere bir kukuleta ile de teçhiz edilebilir çift sıra düğmeli çağdaş bir kaput vardı.

Yaralı yoldaşlarını getiren bu Karadağ askerlerinin yarısı, acı kış soğuğuna karşı M1910 üniformaları üstüne koyun postu gocuk giymiştir. Hepsi de 1898'de Karadağ ordusunda kullanılmaya başlanan Rus malı 7.62 mm M1891 Moisin-Nagant tüfeği taşıyor.

Pek çok asker ise harbe 1908 öncesinden kalma, çift sıra düğmeli, lacivert ve mensup olunan sınıfın renginde biyeli kaputla gitmişti. Subaylar M1909 üniformaları ile uyumlu, sınıflarının rengini taşıyan renkte yakalı, çift sıra düğmeli, gri-yeşil bir palto yahut yünden mamul kukuletalı bir pelerin giyerlerdi.

Rusları taklit eden **Bulgarlar**, gri yünden mamul ve çift sıra düğmeli olmakla beraber ön tarafın orta hizasında sırf süs amaçlı bir sıra düğmesi bulunan bir standart kaputu haizlerdi. Bulgar askerlerine ayrıca, bir ucuna kukuleta iliştirilmiş uzun bir atkıdan müteşekkil başlık verilirdi. Kukuleta takıldığı zaman atkı boyna dolanarak fazladan sıcaklık verirdi. Bulgarlar muhtelif boylarda yün ya da kürk kışlık şapkalar da giyerlerdi ki, bazı topçular geleneksel köylü şapkalarına benzeyen büyük ve uzun tiplerini takıyorlardı. 1912-13 kışında yerel imalat koyun postu şapkaların yanında 1890 model astragan siyah şapka da mevcut oldukça giyilmişti.

Yunanlarda üniformanın kalanıyla aynı haki yünden dikilmiş tek sıra düğmeli kaput vardı. Tıpkı diğer ordularda olduğu gibi kıyafetlerini kendileri satın alan zabitler ise çift sıra düğmeli kısa bir kışlık palto yahut yağmurluk giyerlerdi.

Sırp I Ban askerleri de üniformaları ile aynı renkte çift sıra düğmeli palto giyerken II Ban mensupları 1890'lardan, hatta daha eskilerden kalma lacivert muadilleri haizlerdi. Sırplar Birinci Dünya Harbi çıkmadan evvel üniforma stoklarını yenilemeye fırsat bulamadıkları için lacivert kaputlar 1914'te dahi yaygın surette mevcutlardı. Resmen saptanmış **Karadağ** kışlık kıyafeti daha ziyade zabitlere has olmakla beraber, erat için bir palto da 1910 kıyafet nizamnamesinde tasvir edilmişti. Yüksek rütbeli subaylarda çift sıra düğmeli bir kaput, daha düşük rütbelerde ise kukuletalı bir pelerin vardı. Alelade Karadağ askerleri genellikle sivil paltolar giyer; pek çoğu ise zorlu kış koşullarında koyun postu bir gocuk kullanırdı.

LEVHALAR

ÜNİFORMA, SİLAH VE TEÇHİZAT KITLIĞI

Balkan Harpleri'ne iştirak eden tüm milletler bu çapta bir mücadele için son derece hazırlıksızlardı. Hepsi de seferber edilen ihtiyatlara büyük bel bağlamışlardı ve askerlere sıklıkla elde ne varsa o giydiriliyordu. İşleri iyice karıştırmak üzere, muharip orduların büyük kısmı haki yahut gri-yeşil çağdaş üniformaya geçiş sürecindeydiler. Bu yeni ve kullanışlı cephe kıyafetlerinden küçük mevcutlu nizamiye ordularına yetecek kadar elde bulunmakla beraber, seferber edilen çok daha büyük miktardaki ihtiyatlara yetecek kıyafet yoktu. Bu nedenle ihtiyat askerleri ekseriyetle ıskarta 19. yüzyıl üniformaları ile yetinmek zorunda kalıyorlardı (hatta Sırplar 1876-77 Harbi'nde ele geçirdikleri bir miktar eski Osmanlı üniformasından bile faydalanmışlardı).

Yeni donuk renkli seferî kıyafetler hizmette eskidikçe muharip milletlerin askerleri sık sık merasim üniformalarına ait kıyafetleri de giydiler ve ortaya çıkan eski ve yeni elbiselerin karışımından oluşan derme çatma görüntü Balkan Harpleri'ne damgasını vurdu. Harp devam ettikçe muharipler yurtdışından elbise, teçhizat ve silah sipariş ettiler, ama bunların pek azı barıştan evvel yerine vardı. Ganimet üniformalar yoksunluklar sebebiyle cephedeki askerler tarafından kullanıma alındı. Yine harp esnasında, Sırplar ve Bulgarlar ele geçirdikleri Osmanlı levazım depolarındaki üniformaları Türk işaretlerinin hepsini söktükten sonra muhtaç haldeki birliklere dağıtmışlardı.

A: OSMANLI ORDUSU

A1: Nizamî piyade neferi, 1912

Bu Osmanlı nizamiye askeri, haki yünden mamul M1909 üniformasını giyiyor. 1912'de bazı Osmanlı askerleri, 1909 öncesi eski kırmızı fes yerine, haki renkte yumuşak fes takmışlardı, ama bu yeni fes uzun müddet kullanılmadı ve 1914-18'in tanıdık enveriye serpuşu ile değiştirildi. Piyade neferlerinin ceketlerinde klapa yahut apolet yoktu. İntikal nizamındaki bu asker kahverengi deriden kütüklüklü kemer hariç, sırt çantası ile ekmek torbası taşımaktadır. Kemer tokasındaki ay-yıldız sembolü dönemin çoğu Osmanlı üniformasında görülüyordu. Elindeki 7.65 mm M1903 Mauser tüfeği o sırada Osmanlı ordusunda hizmet gören pek çok "Mavzer" modelinin en yenisidir.

A2: Redif piyade neferi, Kırmastı Alayı, Çatalca Hattı, 1912

Bu yerel ihtiyat İstanbul yolunu müdafaa eden Çatalca siperlerindeki kuvvetlere mensuptur. Redif askeri sıfatıyla piyade sınıfının kırmızı pervazlarını haiz, lacivert renkli ve iyice yıpranmış ıskarta M1893 ceketini giymektedir. Başında, Osmanlı askerinin kuşaklardır alameti olan mavi püsküllü kırmızı fes vardır. Dış dikiş çizgileri boyunca kırmızı biyeli 1893 model pantolonun paçaları deri kayışlarla sabitlenmiş yün tozluklara sıkıştırılmıştır. Kıt bulunan kunduraların yerine rahat bir çift yemeni giymiştir. Kütüklüklü kemerden müteşekkil nizamî teçhizatı yanında, 1912 senesinde halen bol miktarda kullanılmakta olan M1890 Mauser tüfeği için fazladan cephaneyi haiz bir fişeklik takmaktadır.

A3: Nizamî süvari neferi, Edirne 1913

Bu Osmanlı nizamî süvarisi İkinci Balkan Harbi'nde Binbaşı Mustafa Kemal Bey (Atatürk) komutasında Edirne'ye yürüyen müfrezeye mensuptur. M1909

haki üniforma, süvari çizmesi ve ilk defa 1912-13 seferinde görülen enveriye serpuşu giymektedir. Enveriyenin (yahut kabalak) bir hasır iskelet üzerine yün kumaştan şeritler sarılmak suretiyle imal edildiği yazılmıştır. Fotoğraflarda ise bunun sık sık kötü işçilikle üretildiği; kumaş şeritlerinin gevşekçe aşağı sarktığı görülür. Erata mahsus kılıcın ve bir kütüklüğün asıldığı kemerden müteşekkil teçhizat pek sadedir. 7.65 mm M1905 Mauser karabinası standart silahtır.

B: OSMANLI ORDUSU

B1: Jandarma çavuşu, 1912

Bu Osmanlı zaptiyesinin taktığı kalpağın tepesi, jandarma sınıfının rengi olan kırmızı kumaşla kaplanmış. Böyle seçkin bir birliğin mensubu olmasına rağmen, tam takım M1909 üniforması ulaşana kadar ıskarta lacivert ceketi giymesi gerekmiş. Ceket sınıf renginde pervazlı ve rütbe koldaki kumaş pırpırlardan anlaşılıyor. Sarı kordon ile pirinç gerdanlık jandarmaların ayırt edici alametleridir ve gerdanlığın üzerinde "kanun neferi" yazar. Üniformanın tüm diğer parçaları yeni dağıtılan M1909 modeldir. Çekilen ciddi silah kıtlığı ise 1912'de artık ıskartaya ayrılmış olması gereken M1874 Peabody-Martini tüfeğinden anlaşılıyor.

B2: İstihkâm kolağası, 1913

1912'de harp başladığı vakit cephedeki Osmanlı zabitlerinin büyük kısmı yeni M1909 gri-yeşil seferî kıyafeti giyiyorlardı. Bu istihkâm kolağasının (yüzbaşı) üzerinde, ceketinin yakası mavi hizmet sınıfı renginde olan zabitlere mahsus üniforma var. Mavi kumaştan apoletlerde, altın sırma üstünde iki gümüş yıldızdan mürekkep kolağası rütbesi bulunuyor. Astragan kalpağın tepe yüzeyi de hizmet sınıfı renginde ve kenarlarından ortaya doğru çaprazlama gelen altın sırmalar altı köşeli bir yıldız şekli oluşturuyor. Zabitler üniformalarını ekseriyetle kendileri satın alırlardı; nitekim bu kolağası, zabit çizmelerinin üstüne çekmek için bir çift deri tozluk ve bir çift eldiven almış. Ahşap dipçik-kılıflı yarı otomatik "süpürge sapı" C96 Mauser tabancası -en zenginleri hariç- tüm zabitlere pahalı gelecek bir silah.

B3: İkinci Ferik, 1912

Yüksek rütbeli Osmanlı zabitleri ekseriyetle açık gri renkte astragan kalpak giyerlerdi (burada tepe yüzeyi piyade sınıfının kırmızı renginde). Bu paşa M1909 seferî kıyafetin daha ince işçilikle imal edilmiş bir türevini giyiyor. 1912'de piyade zabitlerinin hizmet renkli yaka yerine kırmızı yaka

Subaylara has M1909 haki ceket ile eski moda kırmızı fes giyen Mahmud Şevket Paşa'nın (1858-1913) bu fotoğrafını Levha B3 ile kıyaslayınız. İttihat ve Terakki destekçisi olan Mahmud Şevket Paşa 1909'da Sultan İkinci Abdülhamid'in devrilmesinde önemli bir rol oynamıştı. 1910-11'de *Malisorri* isyancılarına karşı savaştı ve 1912'de Arnavutluk'ta tekrar görev yaptı. 1912 yazında harbiye nazırı oldu, ama Haziran 1913'te siyasî hasımlarının bir suikastına kurban gitti.

Arnavutluk'ta karışık bir grup Osmanlı askeri, 1912. En soldaki askerin pirinç gerdanlığı ve sarı kordonlarından jandarma olduğu anlaşılmaktadır (*bkz.* Levha B1). Tüm askerler haki üniforma giymekle beraber kiminde kırmızı kimisinde haki fes, bazısında da kalpak vardır.

biyesi vardı. Paşanın rütbesi (tümgeneral) altın renkli, "Avusturya düğümü" biçimli ve merkezinde tek bir yıldız olan apoletlerden anlaşılmakta. Terzi dikimi yün süvari pantolonunun dış dikişleri üzerinde iki kırmızı şerit mevcut ve paçalar, zabitlere mahsus yüksek konçlu çizmeye sıkıştırılmış. Çoğu zabitte şu yahut bu model bir tabanca bulunmakla beraber, bu paşada sadece zabit kılıcı var.

C: BULGAR ORDUSU

C1: *Kapitan*, 10. Piyade Alayı, 1912

Bu bölük komutanı yüzbaşı, Bulgar zabitlerinin yeşil-haki kumaştan mamul ceket, süvari pantolonu ve kasketten müteşekkil standart seferî üniformasını giyiyor. Kasketinde piyadenin kırmızı renkli şeridi ve madenî mineli millî arma rozeti var. Ön tarafı boyunca örtük düğmeleri olan ceketin yakası ve manşetleri piyade kırmızısı biyelidir. Ortasında kırmızı bir çizgi bulunan altın renkli sırma apoletlerin üstünde üç gümüş yıldızdan müteşekkil rütbe ve gümüşlü Roma rakamları ile yazılı birlik numarası ("10") görülüyor. Süvari pantolonunun dış dikişleri boyunca uzanan kırmızı şeritler var ve zabitlere mahsus yüksek konçlu çizmelere mahmuz takılı. Silahları bir zabit kılıcı ile Parabellum (Luger) yarı otomatik tabancadan müteşekkil; cepheye gitmeden evvel de Sofya'daki bir zabit levazımatçısından bir dürbün satın almış.

C2: *Podporuçik*, 2. Topçu Alayı, 1913

Bu çizim harp esnasındaki elbise kıtlığının kaçınılmaz kıldığı bir doğaçlamaya örnek teşkil ediyor. Bu zabitin (asteğmen) kasketinde topçunun siyah şeridi ile tanıdık mineli rozet var. Yeşil-haki ceketi partal olup gittiği için 1906 öncesinden kalma lacivert merasim kıyafetini giymeye mecbur kalmış. Pantolonu ve kundurası ise nizamîdir. Yine merasim üniformasından çıkma kemerine yarı otomatik M1905 Mannlicher tabancasının kılıfı asılıdır.

C3: Gönüllü, *Makedonsko-Odrinsko Opalçeniye*, 1912

Bulgar taraftarı Makedonya-Edirne Gönüllüleri mensuplarına resmî bir üniforma verilmişti, ama bu asker de pek çok yoldaşı gibi kendi para-militer kıyafetine sahiptir. MEG'in rozeti kalpağına iliştirilmiştir. Yeşilimsi haki renkte yarı askerî ceketi tıpkı pantolonu gibi kendi malıdır. Kahverengi yün dolaklar ile kendine daha askerî bir hava vermişse de kundura yerine *çarvuli* köylü çarığı giymektedir. Büyük fişek demetlerinden müteşekkil belindeki ve omzundaki iki deri mermi bağından ibaret olan teçhizatı çok sadedir. Bulgar ordusunun çağdaş M1890 Mannlicher karabinasına sahip olduğu için kendini şanslı sayabilir.

D: BULGAR ORDUSU

D1: *Rednik*, 22. Piyade Alayı (Majesteleri Prens Eduard Sakskoburgoski'nin Alayı), 1912

En iyi neferlerin verildiği seçkin "mahmi alaylar"ın kendilerine has üniforma pervazları ve alametleri vardı. 22. Alay'dan bu neferin kasketinde standart kırmızı yerine beyaz şerit, altın kenarlı yaka ve apoletlerinde altın rengi boyalı "ESK" monogramı görülüyor. Deri piyade çizmeleri "mahmi alaylar"a özeldir. İki kütüklüğün, kasatura kabzasının ve madenî bir mataranın asıldığı kemerden müteşekkil teçhizat ise standarttır. 8 mm M1895 Mannlicher tüfeği Bulgar ordusunun elindeki çeşitli Mannlicher'lerin en yenisidir.

D2: Gönüllü, *Narodno Opalçeniye*, 1913

Yerel milislerde hizmet etmek için gönüllü olan bu orta yaşlı ihtiyat esasen sivil bir kıyafet giyiyor. Kıyafetinde askerî üniformaya ait olan parça kalpağıdır ve onun üstünde pirinç Bulgaristan Krallığı rozeti görülmektedir. Ceketi, yeleği ve gömleği kendi malı iken, pantolonu ordudan verilmiş yahut bir asker akrabasından hediye olabilir. Baldırlarına çektiği *navuşta* tozlukları esasen at kılından yapılan ama burada kumaş olarak çizilmiş diz bağı ile tutturulur. Tıpkı C3 gibi kundura verilmediği için *çarvuli* giymektedir. Teçhizatı tek bir kütüklük ve şahsî eşyalarını da içine koyup sardığı omza atılmış bir battaniyedir. Rusya'dan hibe Berdan tüfeğine süngü daimî surette takılıdır.

D3: *Rednik*, 5. Piyade Alayı

1912'de Bulgar piyadelerinin büyük kısmı tarafından giyilen "taba rengi" üniforma burada görülüyor. Kasket mavi tepeli ve kırmızı biyeli olup Bulgaristan'ın millî renklerinden (dıştan içe beyaz-yeşil-kırmızı) müteşekkil bir rozeti var. Cekette rütbe alameti bulunmamakla beraber, alay numarası apoletlere altın renginde işlenmiş. Postal kıtlığından ötürü, uzun yürüyüşlere mukavemetsiz hafif çarıklar (*çarvuli*) ve yün dizbağı (*vurvi*) ile tutturulan beyaz kumaştan tozluklardan (*navuşta*) müteşekkil köylü kundurası giyilmiş. 8 mm M1880/90 Mannlicher tüfeğinin beşli fişek bağlarını içeren kütüklüklerin asıldığı deri kemer haricinde sırt çantası, ahşap kazıklarıyla beraber bir çadır parçası ve bir mataradan müteşekkil yürüyüş teçhizatını yüklenmiş.

Tespit edilememiş bir birliğe mensup bu Bulgar subayları, 1912'de çekilmiş fotoğraflarında subaylara mahsus mavi yakalı, gri renk subay kaputu giyerken görülmekteler. Yaka klapaları ve kasket şeritlerinin koyu tonu siyah renge, yani topçu yahut istihkâm sınıfına işaret ediyor. Apoletlerindeki rütbe ve alay numaraları bu fotoğrafta maalesef görünmemekle beraber, ikisi de muhtemelen teğmendir. Kumaştan mamul çizgili kemerleri ve sol omuz üzerindeki altın rengi merasim kütüklük kayışları dikkat çekiyor. İkisinde de kılıç ile sağ belde kılıflı ve boyun askılı tabanca bulunuyor.

E: ROMEN ve KARADAĞ ORDULARI

E1: *Soldat*, 7. Romen İhtiyat Piyade Alayı, 1913

1913'te Bulgaristan'ı istila eden Romen askerleri ıskarta lacivert M1893, yeni gri-yeşil M1912 yahut ikisinden de parçaları ihtiva eden karışık üniformalar giyiyorlardı. Bu ihtiyat tam takım M1893 üniformayı giymiş. Deri şemsiperli lacivert şapka o yıl (1913) hizmete girmiş olup, hem şapkada hem de apoletlerde alay numarası kırmızı renkle işlidir. Hem lacivert cekette hem de paçaları yüksek konçlu postallara sıkıştırılmış gri renkli yün pantolonun dış dikişleri boyunca kırmızı biyeler vardır. Sırt çantası ve çadır parçası dahil tam takım yürüyüş teçhizatını yüklenmiştir. 6,5 mm M1893 Romen Mannlicher tüfeğinin 1913 itibarıyla tüm orduya dağıtılmış bulunması dikkat çekicidir.

E2: *Sergent*, 16. Romen Piyade Alayı, 1913

Gri-yeşil yünden mamul, biyeleri ve mızrak ucu biçimli yaka klapaları piyadeyi tarif eden kırmızı renkteki yeni M1912 üniforma burada görülüyor. Kendine münhasır *capela* şapkası değişik modeller halinde 1893'ten 1945'e kadar Romen kraliyet ordusu tarafından giyilmişti. Alay numarasının hem *capela*'nın buradaki kumaş şemsiperli modeline hem de sarı renkte iki rütbe çizgisini haiz kırmızı biyeli apoletlere işlenmiş olması dikkat çekiyor. Bu onbaşının siyah deriden M1891 teçhizatı haricinde matara için entegre cebi de bulunan çadır bezinden bir ekmek torbası vardır. Standart silah olan 6.5 mm M1893 Mannlicher tüfeği daha az miktarlardaki M1892 ile beraber kullanılıyordu.

E3: *Batalyonski Bayraktar*, 9. Karadağ (Durmitorska) Tugayı, 1912

1912'deki Karadağ ordusu askerlerinin çoğu üniforma yerine geçen bunun gibi geleneksel millî kıyafetleri giyiyordu. *Kapitza* takkesine takılı oval rozette Kral Nikola'nın Kiril harfli sembolü "HI" üzerinde bir çelenk ile sarılı Karadağ tacı sembolü yer alıyor. Elbisesi dolama, yelek ve şalvardan müteşekkildir. Kuşağına taktığı tabanca yaygın kullanılmış Gasser toplu tabancalarının M1870/74 Karadağ modelidir. Tasarımı 1871'e ait olan tabur sancağının üstünde, merkezde kralın sembolü bulunmak üzere Karadağ kraliyet arması yer alıyor.

E4: *Deseçar*, Karadağ piyadeleri, 1912

Osmanlı elindeki İşkodra'ya yapılan hücuma katılmış bu onbaşı, rütbesine münhasır bir pirinç rozet takılı erata mahsus takke de dahil, yeni M1910 üniformasını giyiyor. 1910 nizamnamesine göre subaylar da aynı kıyafeti haizlerdi, ama daha genç ve çağdaş kafalı subaylar takke yerine kasket takarlardı. Teçhizat, dürülmüş bir battaniye ile Rus malı M1893 kütüklüklü kemerden ibarettir. M1891 Moisin-Nagant tüfeği, artık ikinci sınıf birliklere tevdi edilen Berdan'ların yerine 1898-99'da Rusya'dan satın alınan 20.000 silahtan biridir.

F: SIRP ORDUSU

F1: *Redof*, 6. Piyade Alayı, Drina Tümeni, 1912

"I Ban" yahut nizamî ordu mensubu bu nefer *sayçaka* hudut şapkası ile yünden mamul M1908 üniformayı giyiyor. *Sayçaka*'nın giyilme şekli askerden askere değişirdi; kimi tepesini yukarı kimi de aşağı iterdi. Tek sıra düğmeli cekette piyadelerin kırmızı renk yaka klapaları ve altın rengi Roma rakamlarıyla apoletlere işlenmiş alay numarası görülüyor. Tüfek kayışını yerinde tutmak üzere sağ apolete eklenmiş silindir dikkat çekiyor. Pantolonun içine sıkıştırıldığı kalın yünden köylü çorapları üzerine geleneksel *opançi* çarıkları giyilmiş. Fişekleri için iki kütüklüğü, dürülmüş bir battaniyesi ve madenî bir matarası var. Birinci sınıf askerlere verilen 7 mm M1910 Mauser ile mücehhezdir.

F2: II Ban piyadesi, 1912

İkinci sınıf (II Ban) askerlere ekseriyetle çift sıra düğmeli ıskarta M1896 *kaporan* ceketi giydiriliyordu. Buradakinde piyade kırmızısı renginde yakası, apo-

letleri ve biyeleri olup, sağ yandaki örtük düğmeler ile iliklenmektedir. Gerek *sayçaka*'sı gerek pantolonu koyu gri yünden mamuldür ve paçaları 1890'lardan kalma kısa konçlu deri çizmelere sıkıştırılmıştır. Post kaplı bir sırt çantası ihtiva eden teçhizatı da 19. yüzyıl yadigârıdır. II Ban askerlerine elde ne tüfek varsa o verilirdi ki, burada Rus malı bir M1887 Berdan görülmektedir.

Fotoğrafın orijinal ibaresinde "Sırp ihtiyatları harp havadislerini okuyorlar" yazılı olmakla beraber, bu resim hem Sırp hem de Bulgar ihtiyat askerlerinin tipik kıyafetlerini gösteriyor (Levha D2 ile karşılaştırınız). Balkan İttifakı ordularındaki ikinci sınıf askerlerin büyük kısmı 19. yüzyıl sonundaki harplerin gedikliileriydiler. Sırp gedikliileri 1885'teki Sırp-Bulgar Harbi'nde, yaşı geçkin Bulgarlar ise 1877-78 Türk-Rus Harbi'nde Bulgar Lejyonu saflarında çarpışmış olabilirlerdi.

Gri-yeşil M1912 üniforma ve şapkasının hafif yazlık türevini giyen bu Romen topçu, siyah klapaları ve şapkasındaki aynı renkte biyeler ile çaprazlanmış top namluları biçimindeki rozet sayesinde ayırt ediliyor. Bazı Romen askerlerinin 1913'te giydiği bu hafif piyade kılığı 1916'da hizmete resmen alındı. Pantolonu ise 1890'lardan kalma ıskarta lacivert modeldedir. Hem süvariye hem de topçuya verilen Avusturya malı M1893 karabinası ile silahlıdır.

Bu Yunan askeri, standart M1908 üniforması giymiş bir piyade gibi görünmekle beraber, resim büyütüldüğünde topçu olma ihtimali de beliriyor. Düğmelerinin üzerindeki çaprazlanmış top namluları ile humbara alameti, apoletlerinin alizarin kırmızısı olabileceği anlamına gelmekte. Dolakları nizamnameye aykırı olmakla beraber cephede pantolon paçalarını serbest bırakmaktan daha uygundurlar. Kahverengi deriden M1895 teçhizat M1903 Mannlicher-Schönauer tüfeğinin kütüklüklerini haizdir (*bkz.* Levha G3). Fotoğrafta görünsünler diye tüfek sürgüsünün açık ve mermi demetinin yarı sürülmüş halde bırakılması dikkat çekiyor.

F3: *Kapetan II Klase*, 4. Ağır Topçu Bataryası, Üçüncü Ordu, 1913

Sırp zabitleri M1908 üniforması ile *sayçaka*'dan mütevellit şemsiperli yahut şemsipersiz kasket giyerlerdi. Bu yüzbaşının şemsipersiz kasketinde zabitlere has dıştan içe doğru beyaz-mavi-kırmızı renklerdeki mineli rozet bulunuyor. Ceket yakası topçunun siyah renginde ve yine aynı renkte manşet biyeleri dikkat çekiyor. Siyah renkli dış, altın sırmadan iç pervazlı, ortası şeritli apoletlerinde Roma rakamı ile batarya numarası ve rütbesini gösterir üç adet dört köşeli gümüş yıldız var. Süvari pantolonu altına siyah deri tozluklu postal çekmiş. Ceket ile örtük kemere asılı küçük bir deri çanta sol kalçası üstünden sarkıyor. Rus malı M1895 Nagant toplu tabancasının kılıfı ise sol omuz üstünden atılmış bir kayışa asılı.

F4: Gönüllü, III Ban, 1912

Sırp "III Ban"ı üniforma yahut teçhizat namına hemen hiçbir şey alamayan bir milis kuvveti olduğundan, gönüllüler kendi elbiselerini kendileri bulmak zorundaydı. Buradaki örnekte çift sıra düğmeli bir kruvaze ceket, pamuklu bir gömlek ve şalvar giyilmiş; başa da astragan şubara takılmış. Kumaş dizbağı ile tutturulmuş tozlukların altına *opançi* çekilmiş. Teçhizat namına tek varlığı evinden getirmiş olması muhtemel ekmek torbasıdır. M1871 Mauser tüfeğinin fişeklerini muhtemelen ceplerinde taşıyor. Aynı kuşaktan bir başka silah olan Rus malı Berdan II de 1912-13'te III Ban tarafından kullanılmıştı.

G: YUNAN ORDUSU

G1: *Lokias*, 7. Efzun Taburu,1912

Müthiş bir dövüşkenlik ünü kazanan bu seçkin hafif piyadeler kendilerine has bir üniforma giyiyorlardı. Mavi-beyaz-mavi renkte ve altın taçlı millî arma rozetinin takıldığı zeytunî-haki *farizan* takkesinde, cephe gerisinde tam tepeye iliştirilen, ama muharebeye giderken sökülen uzun siyah bir püskül vardı. Bu dağlıların geleneksel halk kıyafeti sıkı oturan bir gömlek ile 400 senelik Osmanlı hükmünü simgeleyen kırk plili fistandan (*foustanella*) müteşekkildi. Yaka, manşet ve apoletleri piyade kırmızısı biyeli; derin yakalı uzun dolama ceket daha kullanışlı bir alternatifti. Bu çavuşun rütbesi, kolundaki kırmızı kumaş zeminli iki altın rengi şeritten anlaşılmaktadır. Kalın beyaz yünden külot-pantolonun dizbağlarına asılan siyah püsküller muharebeden önce çözülürdü. Ayrıca bazı Efzunların harpte külot-pantolonlarının üstüne bir de haki örtü-pantolon çektikleri görülüyordu. Domuz derisinden mamul ağır kabaralı kırmızı "çaruk"lara takılan büyük siyah ponponlar da mu-

İki mağrur Arnavut komitacı stüdyo fotoğrafı için poz veriyor. Geleneksel kıyafetleri Levha H3'tekine benzemekle beraber, beyaz takkeleri bunların Osmanlı ordusu için izci yahut gayrinizamî olarak çarpışan Müslümanlar olduklarını gösteriyor. Kısa M1874 Peabody-Martini tüfeği ve bellerindeki mermi bağlarına sıkıştırdıkları Gasser toplu tabancasıyla mücehhezdirler.

harebeden önce sökülürdü. Bu erbaşta standart silah olan M1903 Mannlicher-Schönauer tüfeği ile asgarî bir deri teçhizat mevcuttur.

G2: *Iatros*, İstihkâm birliği, 1913

Yunan ordusu zabitlerinin üniforması zeytunî-haki kep, ceket ve süvari pantolonundan müteşekkildi. Kepin tepesi, şemsiperi ve çene kayışı deri olup, şeridin üzerinden kepin tepesine uzanan istihkâmcıların mavi renkte biyeleri mevcut. Kepin üzerine taçlı millî rozet takıldıktan başka, şeridin etrafına sırmalı şeritler sarılıyor (piyade için altın, süvari ve istihkâmcılar için gümüş renk). Ceketin dik yakası, ön pervazları ve manşetleri mavi biyeli; ortası altın sırmadan şeritli mavi apoletlerde ise yüzbaşı rütbesini gösterir üç gümüş yıldız mevcut. Yine istihkâmcı mavisi biyeli zeytunî-haki süvari pantolonu altına tozluklu, kahverengi deriden postal çekilmiş. Kahverengi deri kemerde Fransız malı M1892 toplu tabancasının kılıfı asılı.

G3: *Stratiotis*, 4. Piyade Alayı, 1912

Bu nefer M1908 zeytunî-haki üniforma ile piyade kırmızısı biyeli, şemsiperi ve çene kayışı kahverengi deriden, önüne de taçlı rozet takılmış kep giyiyor. Yakası kırmızı biyeli ceketin yine aynı renk apoletlerine siyah iplikle alay numarası işlenmiş. Burada kahverengi postalların üzerinden paçaları sarkar gözüken kırmızı biyeli pantolon kısa süre içinde dolaklar vasıtasıyla muharebeye daha uygun şekle sokulmuştu. Kahverengi deriden M1895 teçhizatı bir sırt çantası ve ekmek torbası ile beraber takılmış. Üç adet kütüklükte Avusturya malı M1903 Mannlicher-Schönauer tüfeğinin 150 fişeği yer alıyor.

G4: Gönüllü, İtalyan Lejyonu, 1912

1912 senesinde Yunanistan için savaşmak üzere gönüllü olan İtalyanların tüm kıyafet ve teçhizatını Yunan ordusu ikmal etmişti. 1860'lardaki kırmızı gömlekli seleflerinin geleneğini devam ettirebilsinler diye bu *Garibaldini*'lere verilen Yunan ordusu ceket ve kasketleri kırmızıya boyanmıştı. Bu gönüllü, kırmızı kasketine haki renkte bir ense örtüsü düğmelemiş. Kırmızı biyeli zeytunî-yeşil pantolonu, dolakları, kahverengi deriden postalları ve teçhizatı ile M1903 tüfeği tam tekmil standart Yunan ordusu malzemesidir.

H: GAYRINİZAMÎLER

H1: Zograpu Manastırı'nın gönüllü muhafızı, Aynoroz Dağı, 1913

Bu yerel gönüllü, Güney Makedonya'daki Aynoroz Dağı'nda meskûn Zograpu Manastırı'nı Bulgarlara karşı Haziran 1913'te muvaffakiyetle müdafaa eden "Kutsal Bölük"ün bir mensubudur. "Kutsal Dağ"daki çok sayıda manastırın yarı-resmî Yunan garnizonları jandarmaların, müstahfızların ve hatta resmî ruhban olmayan keşişlerin bir karışımıydı. Bazı gönüllüler ise Yunan Ortodoks kilisesinin bu kutsal yerlerini korumak üzere çok uzak mesafelerden gelmişlerdi. Üniforma namına pek az şey giyen bu gayrinizamî asker, şapkasındaki Yunan ordusu rozeti, kolluğu ve boynundaki haçıyla tarafını göstermektedir. Kuşandığı ıskarta Yunan silahları, yani M1874 Gras tüfeği ile haydutlarınkine benzeyen fişek kemerine sıkıştırılmış M1874 St. Etienne tabancası da çok tipiktir.

H2: *Makedonimakoi*, Makedonya, 1912

Makedonya'nın karmaşık nüfusundan Yunan Ortodoks kilisesine mensup birçokları Yunan ordusu için savaşmıştı. Çok sayıdaki bu "Makedon cengâverleri" Türk idaresine karşı 1903'te çıkan büyük ayaklanmada Osmanlı ordusuyla çarpıştılar. Bu komitacı, askerî hayata göre uyarlanmış sivil kıyafet ve kahverengi deri teçhizat taşıyor. VMRO saflarındaki düşman Bulgar komitacılardan kendini ayırmak için sol omzuna mavi ve beyaz renkte kurdelelerden müteşekkil pırpırlar koymuş. Yunan patriğine sadakatini gösteren göğsündeki gümüşlü haç da dikkat çekiyor. *Makedonimakoi*'ler ekseriyetle M1874 Gras tüfeği ile mücehhez olmalarına rağmen, bu adamda Osmanlı menşeli 1866 model Winchester var. Kılıflı toplu tabancası ise eski bir Beaumont Adams 1873.

H3: *Malisorri* gönüllü, Karadağ ordusu 1912

Arnavutluk'un 1912-13'teki son derece karışık vaziyeti neticesinde yerel halk da kendini harbe karışmış buldu. Kuzey Arnavutluk'taki *Malisorri* halkı Katolik Hıristiyan olduğundan bunlardan bazıları sayıca zaaf içinde bulunan Karadağ ordusunda savaşmak üzere gönüllü oldular. Eski Karadağ yahut ganimet Türk silahları ile teçhiz edilmiş *Malisorri* yardımcı birlikleri geleneksel Arnavut kıyafeti giyiyorlardı, ama Müslümanların beyaz takkesi yerine daha ziyade beyaz başörtüsü takarlardı. Bu gönüllüye Karadağ ordusunun eski silahlarından Avusturya malı bir M1873 Werndl tüfeği ile bir Gasser toplu tabanca verilmiş.

DİZİN

İllüstrasyon sayfaları **koyu renk** ile yazılmıştır.

OSPREY ASKERÎ TARİH DİZİSİ-9

Tarihin en büyük savaşlarının ayrıntılı dökümleri, çarpışan kuvvetlerin komuta stratejileri, muharebe taktikleri, askerî harekâtların düğüm noktaları.

Dünyadaki çeşitli orduların üniforma, teçhizat, tarih ve örgütlenmeleri, geçmişleri ve bugünleri.

Renkli çizimler

Benzersiz detaylar

Fotoğraflar

BAL
HAR
ORDULAR
1912-13

Birinci Dünya Savaşı'nın muazzam boğazlaşması tarafından gölgede bırakılmış olsalar da, 1912-13 tarihli iki Balkan Harbi, dünyayı değiştirecek Harb-i Umumi'yi ateşleyen esas kıvılcımı çakmıştı. Bu eserde art arda gerçekleşen Balkan Harpleri'nin sebepleri, seyirleri ve neticeleri özetleniyor ve muharip ordular -1912'de Osmanlı İmparatorluğu ile hasmı Balkan İttifakı (Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ); 1913'te ise Bulgaristan karşısında eski müttefikleri, Osmanlı İmparatorluğu ve harbe yeni dahil olan Romanya- tasvir ediliyor. Çok çeşitli üniformalar ile ilginç yerel kıyafetleri resmeden renkli levhalar ve az bulunur fotoğraflar, 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçiş niteliğini taşıyan bu çarpıcı tarihsel döneme askerî kıyafet ve teçhizat açısından ışık tutuyor.

KDV dahil fiyatı
14 TL